

Foto >>> Matthew De Jonghe

We verbinden. De ene halte met de andere, de ene gemeente met de andere. Maar meer nog dan plaatsen met elkaar verbinden, verbinden we mensen met die plaatsen – en met elkaar: de dagelijkse trip naar school of werk, het dagje shoppen met vriendinnen, het bezoekje aan een pasgeborene in het ziekenhuis, ...

Die verbondenheid tot stand brengen, dat vormt de kern van onze activiteiten. Daarom staat dit jaarverslag ook in het teken van onze verbondenheid met iedereen die ons omringt. Met onze reizigers, die het voorbije jaar weer in groten getale voor ons kozen. Met onze medewerkers, die een excellente dienstverlening voor die reizigers hoog in het vaandel blijven voeren. En met onze stakeholders, die mee het kader creëren waarin we verbindingen tot stand kunnen brengen.

We nemen u graag mee door 2017.

Roger Kesteloot
directeur-generaal

Marc Descheemaeker
voorzitter raad van bestuur

#verbonden

De meeste foto's in dit jaarverslag zijn genomen door eigen medewerkers. Stuk voor stuk collega's die hun job graag zelf in beeld brengen. Omdat ze er zo betrokken bij zijn. Er zo verbonden mee zijn. Bij elk van deze foto's vermelden we de naam van onze collega/fotograaf. En bij deze danken we hen van harte – voor hun foto's en voor hun inzet.

VERBONDEN MET MENSEN »» REIZIGERS

#verbondenmetmensen

Vanzelfsprekend komen onze reizigers op de eerste plaats. Dus ook in dit jaarverslag. Zij zijn het voor wie we ons werk doen. Zij zijn het voor wie we verbindingen tot stand brengen. En daar zijn zij, zo blijkt, ook best tevreden over.

Foto »» Emmanuel Aerssens deskundige Werkmiddelen

HOE TEVREDEN ZIJN ONZE REIZIGERS?

Welke aspecten hebben het meeste impact op de tevredenheid van onze reizigers en hoe tevreden zijn ze over onze dienstverlening?

VERBONDEN MET MENSEN >>> REIZIGERS

1 Stiptheid

2 Reizigersinformatie

3 Aantal ritten

4 Chauffeurs

5 Comfort in het voertuig

ALGEMENE TEVREDENHEID

REIZIGERS GEVEN **DUIDELIJK SIGNAAL**

Onze reizigers hebben ons het afgelopen jaar een duidelijk signaal gegeven: we moeten extra inspanningen leveren om de stiptheid te verbeteren. Uit onze jaarlijkse tevredenheidsmeting blijkt immers dat de algemene tevredenheid van onze reizigers significant gedaald is ten opzichte van 2016 (van 71 naar 64 %). En die daling is hoofdzakelijk te wijten aan een grote ontevredenheid over de stiptheid. Slechts 44 % van onze reizigers is tevreden over stiptheid en 25 % is (helemaal) niet tevreden. Door de almaar toenemende verkeersdruk en de daarmee gepaarde gaande doorstromingsproblemen hebben we helaas zelf weinig impact op die stiptheid. Bij deze dan ook een warme oproep aan de wegbeheerders om samen werk te maken van betere doorstroming. Wij kunnen wel helpen om onze reizigers beter te informeren over de vertraging. Een bus of tram die te laat is, is op zich heel vervelend. Maar niet weten wanneer de bus of tram aankomt, maakt de beleving nog minder aangenaam. We zorgen daarom voor betere realtime informatie.

Er is ook positief nieuws. Onze reizigers blijven erg tevreden over de rijstijl, de houding en de sociale vaardigheden van onze chauffeurs (70% tevreden). Bij deze: proficiat aan onze chauffeurs en dank aan onze reizigers. We zullen de sterkte van onze chauffeurs – als ambassadeurs van De Lijn – dan ook in de verf blijven zetten.

OUDEJAAR EN KUSTTRAM BLIJVEN TOP

Met tram en bus naar school of het werk? Da's voor veel mensen een vanzelfsprekendheid. Maar ook om te feesten of op vakantie blijkt De Lijn in trek.

400 medewerkers brachten feestvierders op oudejaarsnacht veilig weer naar huis. Ze reden met 200 feestbussen en -trams op 150 verschillende lijnen. Onze chauffeurs reden al voor de 30ste oudejaarsnacht op rij uit en brachten in die 30 jaar zowat 3,5 miljoen mensen veilig thuis.

Ook de Kusttram is al jarenlang een vaste waarde. Zeker in de zomervakantie scheert hij hoge toppen – en dat was ook in 2017 het geval: in juli en augustus maakten ruim 4 miljoen reizigers er hun verplaatsing aan de kust mee. Da's goed voor een gemiddelde van liefst 66 000 mensen per dag.

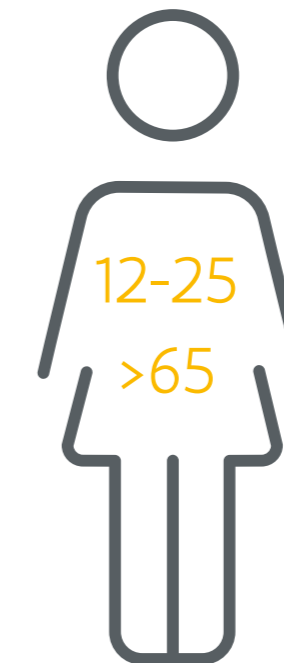
WIE ZIJN **ONZE REIZIGERS?**

<<< 1 De klassieke reiziger

Onze doorsnee reiziger woont in een stedelijke omgeving in Antwerpen, Oost-Vlaanderen of Vlaams-Brabant. Zij – want het gaat om iets meer vrouwen dan mannen – is tussen 12 en 25 jaar, of ouder dan 65. Ze behoort niet tot de actieve bevolking en gebruikt het openbaar vervoer voornamelijk voor vrije tijd en winkelen. Bij jongeren is de verplaatsing naar school de voornaamste reden om met De Lijn te reizen.

2 De nieuwe reiziger

We verwelkomen stilaan meer en meer reizigers uit Limburg en landelijke regio's. Ook meer mannen uit de actieve bevolking, tussen 25 en 44 jaar, gebruiken De Lijn voor woon-werkverplaatsingen.

VERBONDEN IN DUURZAAMHEID >>> **INVESTERINGEN**

#verbondeninduurzaamheid

Het is niet vanaf morgen dat we duurzaam willen zijn. Ook niet vanaf vandaag, trouwens. Duurzaamheid begon gisteren al. Ook bij ons, door te investeren in duurzame voertuigen en infrastructuur. En door onze verbindende rol op te nemen voor een toegankelijker openbaar vervoer.

VERBONDEN IN DUURZAAMHEID »»» **INVESTERINGEN**

DUURZAME VOERTUIGEN. **DUURZAME** MOBILITEIT

Bussen en trams. Ze passeren elke dag door onze steden en gemeenten. Dag in, dag uit dezelfde route – maar niet dag in, dag uit dezelfde voertuigen. Want we vernieuwen ons voertuigenpark voortdurend, zodat we een duurzaam alternatief kunnen bieden voor de toenemende verkeersdruk. Het spreekt voor zich: de krachtbron van onze voertuigen speelt daarbij een belangrijke rol. Daarom investeren we ook in energiezuinige, hybride en elektrische voertuigen.

HOE GROEN ZIJN ONZE Bussen?

Bijna alle traditionele dieselbussen zijn voorzien van een roetfilter waardoor ze zo goed als geen fijn stof produceren.

DUURZAAM ZIT BETER

Een plekje in bus of tram? Dat zit voortaan een pak comfortabeler. We ruilen de stoffen zetelbekleding in voor recuperatieleder. Dat is niet alleen aangenamer voor reizigers, maar ook eenvoudiger te onderhouden en, geef toe: het straalt meer klasse uit. Nieuwe voertuigen krijgen sowieso de nieuwe bekleding, bij bestaande voertuigen wordt alle beschadigde bekleding vervangen.

NIJWE **PLEKKEN** ...

Ook onze infrastructuur en ons aanbod blijven we vernieuwen – zoals met onze nieuwe stelplaatsen in Oostende en Grimbergen, waar 'groen' de boventoon voert: denk bijvoorbeeld aan regenwaterrecuperatie en energiebesparing, zonnepanelen en groendaken. Grimbergen kreeg naast een nieuwe stelplaats ook een nieuw busstation, net als Vilvoorde. Beide busknooppunten vormen een draaischijf voor mobiliteit in de Brusselse stadsrand.

20
april

Akkoord over test met elektrische bussen in Leuven en Gent. De bussen (3 in elke stad) zullen zowat 50 minuten kunnen rijden, goed voor 20 kilometer. Als de test positief verloopt, rijden de bussen vanaf eind 2019.

13
juni

Grootste tramcontract ooit: 146 lagevloertrams bij CAF (Spanje) om onze vloot van PCC's en Kusttrams te vernieuwen.

Bombardier (Brugge) bouwt 53 Antwerpse Hermelijntrams om zodat ze aan elkaar gekoppeld kunnen worden. Het doel: meer plaatsen op evenveel ritten.

25
oktober

Bestelling van 66 hybride en 55 Euro VI-bussen bij VDL (Roeselare). De hybride bussen rijden zuiniger en stiller. Vanaf 2019 kiezen we louter voor alternatieve aandrijvingen.

8
november

Primeur. Van Hool (Lier) bouwt 14 trambussen voor de Brusselse Noordrand. Deze extra lange bussen combineren de efficiëntie van een tram met de flexibiliteit van een bus.

Hybride

217

In gebruik

66

In bestelling

Elektrisch

3

Waterstof

5

Diesel

607

Euro VI

478

Euro V

249

Euro IV

VERBONDEN IN DUURZAAMHEID »» INVESTERINGEN

... NIEUWE **TRAJECTEN**

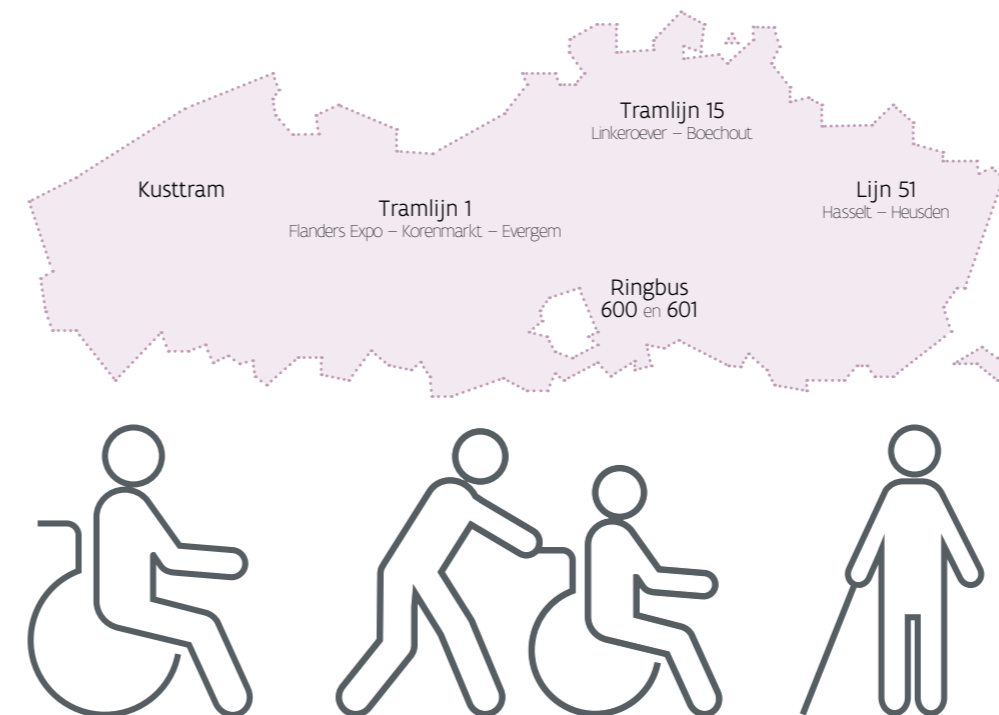
Schreven we zo-even dat onze voertuigen elke dag hetzelfde traject volgen? Hm, niet helemaal terecht, want ook ons aanbod evolueert. Tussen Nieuwpoort en Westende werken we een blinde vlek weg: vanaf de zomer van 2018 zal de Kusttram er de Kustweg volgen, zonder Lombardsijde Dorp te dwarsen. Een korter, vlotter en veiliger traject dat nieuwe mogelijkheden creëert in de dorpskern van Lombardsijde.

Vlot is ook het codewoord voor nieuwe trajecten in Limburg. Het akkoord over de sneltram Hasselt – Maastricht springt het meest in het oog: verwacht wordt dat die in 2023 voor het eerst zal rijden en een jaar later volledig operationeel zal zijn. In Hasselt zelf stond vorig jaar het H-net 2.0 in de steigers. Samen met de stad en haar inwoners hebben we er een stadsnet gecreëerd dat zo goed mogelijk aansluit bij de mobiliteitsnoden en -vragen van de Hasselaar. Mét inspraak van wie er woont.

MEER MOBIELE LIJNEN

Mensen veilig en vlot op hun bestemming brengen. Dat is, kort door de bocht, onze opdracht. Met die opdracht willen we álle mensen aanspreken, ook wie – tijdelijk of permanent – minder mobiel is. En dus maken we werk van Meer Mobiele Lijnen.

Sinds eind vorig jaar rijden er, in een testfase, uitsluitend toegankelijke voertuigen op 5 van onze lijnen met meerdere toegankelijke haltes. Welke haltes op het traject toegankelijk zijn, vind je terug via de routeplanner op onze website. Op deze lijnen kunnen rolstoelgebruikers zonder reservatie meerijden: zo nemen we een grote drempel weg voor reizigers met een motorische beperking – een drempel die we op termijn permanent willen wegnemen. Daarvoor rekenen we ook op de wegbeheerders: zij zijn verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van de haltes, wij voor die van onze voertuigen.

OMDAT **VAKANTIE** EEN RECHT IS

Iedereen heeft recht op vakantie. Mensen die het minder breed hebben krijgen daarom een 10-rittenkaart van ons. Daarvoor werken we samen met het Steunpunt Vakantieparticipatie: wie via het Steunpunt een meerdaagse vakantie boekt, krijgt zo'n 10-rittenkaart cadeau.

Ook jeugdbewegingen ondersteunen we graag. Daarom hebben we onze 'versterkingsritten' voor hun kampen een pak goedkoper gemaakt. Hoe werkt het? Als ze minstens één maand op voorhand hun aanvraag indienen, dan brengen we de jongeren voor amper 1,25 euro per reiziger naar de halte die het dichtst bij hun bivakplaats ligt. Zulke versterkingsritten leggen we in voor groepen van meer dan 30 personen.

#verbonden door vooruitgang

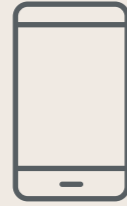
Ja, we zitten mee op de trein (of, zo je wil, op de tram) van de digitalisering. Met een heel goede reden: om onze reizigers nog beter met ons te verbinden. Dat doen we onder meer door onze vervoerbewijzen toegankelijker te maken. Zo verlagen we de drempel om met het openbaar vervoer te rijden.

500 000

Op 20 september 2017 schreven we ons 500 000ste abonnement op een MOBIB-kaart.

370 000

In december 2017, amper 14 maanden na de lancering, waren er al bijna 370 000 m-tickets aan de man gebracht.

45

In slechts 45 seconden kun je voortaan online een abonnement bestellen of verlengen.

VERVOERBEWIJZEN

VERBONDEN DOOR VOORUITGANG >>> VERVOERBEWIJZEN

ABONNEMENT? **ONLINE!**

Een abonnement kopen? Dat gaat voortaan sneller en makkelijker. Reizigers kunnen het namelijk voortaan online kopen, zonder zich te hoeven verplaatsen naar het gemeentehuis, de fotograaf en onze Lijnwinkels. Ze regelen hun abonnement met hun rijksregisternummer, enkele gebruiksgegevens en een paar muisklikken – en zelfs zonder hun eID. Een weekje later valt hun abonnement (op een MOBIB-kaart) bij hen thuis in de brievenbus.

Natuurlijk blijven ook de medewerkers van onze Lijnwinkels klaarstaan voor mensen die hun abonnement ter plekke willen kopen.

TICKET? **MOBIEL!**

Ook onze m-tickets gaan vlot over de (digitale) toonbank. Een m-ticket is het voordeligste ticket voor bus en tram. Omdat reizigers het aankopen via hun smartphone, sparen zij – en onze chauffeurs – tijd uit.

TREIN + DE LIJN? **CITY PASS!**

Eén abonnement voor trein, tram en bus? Sinds 3 oktober 2017 kan het in de twee grootste steden van Vlaanderen. De City Pass combineert ons netabonnement met een stadsabonnement van NMBS, waarmee je onbeperkt kan reizen tussen een aantal treinstations in Antwerpen of Gent – tegen een voordelig tarief, natuurlijk. Ons doel? Het pendelaars makkelijk maken om met het openbaar vervoer van thuis naar het werk te reizen, en weer terug.

ONDERWEG? **CONTROLE!**

Geen reizigers zonder vervoerbewijzen. En geen vervoerbewijzen zonder Lijncontrole. Onze Lijncontroleurs kregen dit jaar zelfs voor het eerst een eigen week: de 'Week van de Lijncontroleur' liep van maandag 16 tot zondag 22 oktober. Dat betekende: extra werk (want extra controles), maar ook extra aandacht (want op onze sociale media werd het takenpakket van onze Lijncontroleurs uitgebreid toegelicht).

2 657 283

In 2017 voerden onze lijncontroleurs 2,7 miljoen controles uit – een record.

66 829

66 829 gecontroleerde reizigers kregen een pv voor zwartrijden.

97,5

97,5 % van de gecontroleerde reizigers had een geldig vervoerbewijs op zak.

LIJNCONTROLE

VERBONDEN MET ELKAAR »» ORGANISATIE

#verbondenmetelkaar

We zijn een grote organisatie, met duizenden medewerkers en honderdduizenden reizigers. Hóe we werken heeft een impact op het leven van al die mensen. Juist daarom willen we vanuit een optimale organisatie ons werk doen. Om de verbindingen die we tot stand brengen ook optimaal te laten verlopen.

Foto »» Luc Devriese chauffeur

WE WORDEN MEER **WENDBAAR**

In 2017 hebben we de eerste stappen gezet naar onze nieuwe organisatie. Die komt er om twee redenen:

- > om in 2020, als de markt van het stads- en streekvervoer wordt geliberaliseerd, de concurrentietoets met de privéondernemingen te doorstaan;
- > om onze werking af te stemmen op de toekomstige vervoerregio's.

Dankzij onze nieuwe organisatie zullen we als één mobiliteitsexpert naar buiten treden. Dat doen we door onze expertise te centraliseren, en niet langer te verspreiden over 6 entiteiten. Wel blijven we die expertise ook lokaal in de praktijk brengen, dicht bij de plek waar onze exploitatie zich afspeelt: op het terrein, in de straat, tussen de mensen.

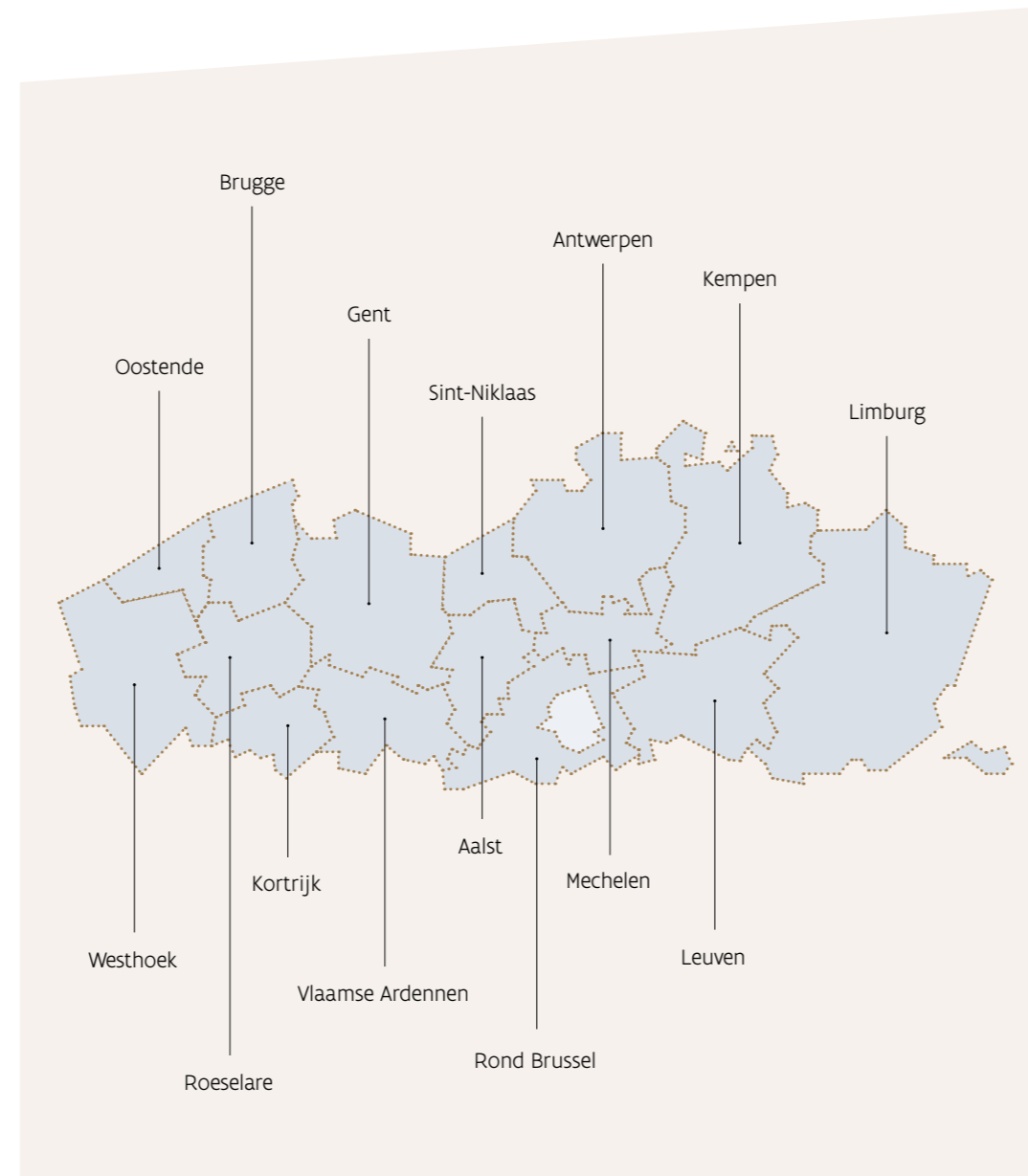

Waar staan we vandaag met **onze reorganisatie?**

2017 was vooral een jaar van voorbereiden, waarbij we de krijtlijnen voor onze nieuwe organisatie hebben uitgetekend.

2018 en **2019** worden jaren waarin die nieuwe organisatie daadwerkelijk vorm krijgt.

2020 wordt de toetssteen om ons te meten met de privésector, maar is zeker niet het einddoel van onze reorganisatie. Dat doel is om flexibel en wendbaar te kunnen inspelen op alle ontwikkelingen van buitenaf tot ver na 2020.

STEDEN EN GEMEENTEN MEE AAN TAFEL

Vanaf 2018 wordt het mobiliteitsbeleid in onze steden en gemeenten anders georganiseerd: de Vlaamse steden en gemeenten zullen namelijk mee kunnen beslissen over ons aanbod op hun grondgebied. Zo willen we dat aanbod nog beter afstemmen op de vraag van de reiziger – en die reiziger dus meer dan ooit centraal zetten. Dat is een van de basisprincipes van de conceptnota Basisbereikbaarheid, die op 27 oktober 2017 door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd.

In die nota werden ook de vier proefprojecten van de vervoerregio's voorgesteld: Mechelen, Aalst, Westhoek en Antwerpen. De positieve reacties op deze proefprojecten maken de weg vrij voor de verdeling van Vlaanderen in 15 vervoerregio's. Binnen elke vervoerregio zullen alle mobiliteitspelers zich over het mobiliteitsbeleid buigen.

- > www.basisbereikbaarheid.be

Waar staan we vandaag met **basisbereikbaarheid?**

Hoe zal de werking in de vervoerregio's eruitzien? **2017** was het jaar waarin 4 proefprojecten de eerste stappen hebben gezet.

In **2018** zullen de 11 overige vervoerregio's worden opgestart en zullen we het voorstel uittekenen voor het kernnet en het aanvullend net voor alle regio's.

2019 wordt het jaar waarin alle vervoerregio's hun mobiliteitsplannen opstellen en goedkeuren.

Tegen het eind van **2020** nemen we het kernnet en het aanvullend net in gebruik in heel Vlaanderen. In de vervoerregio's wordt ook het vervoer op maat uitgerold.

VERBONDEN MET ELKAAR **»» ORGANISATIE**

KOM **ERBIJ**

Om ons personeelstekort weg te werken, gingen we in 2017 op zoek naar een recordaantal nieuwe collega's: 650 chauffeurs en 120 technici. Daarvoor schakelden we allerlei kanalen in: onze website, sociale media, radio, affichage (aan haltes en stations, op onze voertuigen), promoteteams op evenementen, jobbeurzen in Vlaanderen en Brussel, ...

Daarnaast nodigden we ook kandidaten uit op onze stelplaatsen. Zo hielden we onder meer jobdagen in Destelbergen, Sint-Niklaas en Grimbergen. Met succes, want 22 nieuwe collega's staken die dag zelf al een contract op zak – en ook in de nasleep van de jobdagen gingen tal van nieuwe collega's aan de slag. Door het succes krijgen de jobdagen een vervolg in 2018.

Het resultaat van al deze inspanningen? We hebben onze doelstelling gehaald, en we mochten dus een heleboel nieuwe collega's verwelkomen.

- > www.delijn.be/jobdagen

LEERBUS TECHNIEK: LEER JE STIEL IN DE BUS

Met de bus naar school? Ja, maar niet zoals u denkt: onze Leerbus Techniek passeert bij leerlingen uit de derde graad TSO en BSO en uit het volwassenonderwijs. Technici in spe maken er kennis met bustechniek: pannes oplossen, een onderhoud uitvoeren, ... Op 13 september 2017 reed de bus voor het eerst uit, naar het Technisch Atheneum in Keerbergen. Ook op de jobdagen in Sint-Niklaas en Grimbergen werd de bus ingezet.

De Leerbus Techniek is een initiatief van enkele collega's van Techniek.

- > www.delijn.be/leerbus

VERBONDEN OP PAD »» ENGAGEMENT

#verbonden op pad

Openbaar vervoer beweegt zich, per definitie, midden in de maatschappij. En daar zijn we nooit alleen. Het is dan ook logisch dat we verbanden smeden met andere organisaties die midden tussen de mensen staan: met steden en gemeenten, scholen, bedrijven en politie.

Foto »» Alex Beekman chauffeur

VERBONDEN OP PAD »» ENGAGEMENT

STEDEN EN GEMEENTEN: GRATIS SHOPPEN

Elke eerste zondag van de maand is het koopzondag in Gent. Met 42 van onze lijnen reizen kooplustigen die dag gratis naar de stad en weer terug. Deze gratis dienstverlening is mogelijk dankzij onze samenwerking met de Stad Gent.

Begin 2018 kwam er ook gratis busvervoer naar Hasselt. Van randparking Boudewijnlaan brengen we reizigers gratis naar de binnenstad en weer terug.

> www.delijn.be/nl/zakelijk-aanbod/steden-gemeenten

SCHOLEN: SAMENWERKINGEN IN NOORDERKEMPEN

Het voorbije jaar werkten we enkele voordelige regelingen uit voor leerlingen uit de Antwerpse Noorderkempen. Zo investeert PITO Stabroek in schoolritten voor zijn leerlingen. Daar staat natuurlijk een exploitatiekost tegenover, maar we brengen de ontvangsten van de abonnementen (Buzzy Pazz) hierop in mindering.

Kalmthout, Essen en Wuustwezel versterkten hun busaanbod met het Project Leerlingenvervoer Noorderkempen. Met alle betrokken scholen van deze gemeenten werkten we een gelijkaardige regeling uit.

> www.delijn.be/nl/zakelijk-aanbod/leerlingenvervoer

BEDRIJVEN: VOORDELIG WOON-WERKVERKEER

Door de almaar toenemende verkeersdrukte zoeken bedrijven naar manieren om hun medewerkers vlot en veilig op hun werk te krijgen. Het derdebetalersysteem is erg in trek, maar vaak kiezen bedrijven ook andere oplossingen. Deze projecten sprongen het afgelopen jaar in het oog.

> Hans Anders (optiek en audio) en Plus Home Services (dienstencheques) bieden hun medewerkers een abonnement van De Lijn aan via het derdebetalersysteem. Dat doet ook Schoenen Boonants, met twee vestigingen in hartje Gent: sinds daar het circulatieplan van start ging, biedt de winkel zijn medewerkers de keuze tussen een elektrische fiets of een abonnement van De Lijn.

> Wie bij Woonzorgcentrum Sint-Vincentius in Deinze aan de slag gaat, kan een probeerpas van De Lijn krijgen. Daarmee kunnen nieuwe medewerkers een week lang hun woon-werkverkeer met bus of tram gratis uitproberen.

> Cambio promoot combimobiliteit – en autodelen in het bijzonder – al sinds 2004 in Vlaanderen. Ze passen die principes ook zelf toe: zo krijgen alle medewerkers een saldo aan sms-tickets voor woon-werkverkeer of voor werkverplaatsingen.

> www.delijn.be/nl/zakelijk-aanbod/voordelig-woon-werk-verkeer

TRAMMELANT: TERUG NAAR SCHOOL

Ook in 2017 gingen we met Trammelant de baan op. Dit project brengt onze medewerkers en scholieren dicht bij elkaar: door de mensen achter De Lijn een gezicht te geven, doorbreken we de anonimiteit – wat leidt tot wederzijds begrip en meer respect voor elkaar. In entiteit Antwerpen breidden we ons Trammelant-aanbod in 2017 uit met preventieve activiteiten:

- > via scholenbezoeken leerden we jongeren het openbaar vervoer te gebruiken, hoe een voertuig evacueren, de gevaren van de dode hoek, ...;
- > we heetten scholieren (van kleuter tot laatstejaars) welkom in onze stelplaatsen en onderhoudscentra.

In Hasselt sloeg Trammelant de handen in elkaar met Halte 24. Deze ontmoetingsplaats voor jongeren kadert in het VoltHaplan, een samenwerking tussen Arktos vzw en de dienst wijkmanagement van de stad. In deze laagdrempelige 'halte' kunnen schoolgaande jongeren even verpozen, in plaats van rond te hangen op het stationsplein. Meer dan 700 jongeren hebben de weg ernaartoe al gevonden. De foto's die ze maakten voor een fotoproject werden getoond in onze schuilhuisjes.

POLITIE: TERUG NAAR SCHOOL (BIS)

Een politie-interventie in onze voertuigen? Het komt voor. Om agenten te leren hoe ze gepast kunnen optreden, hielden we eind mei een opleidingsdag in de West-Vlaamse politieschool. We werkten al langer met hen samen rond veiligheid in en om het openbaar vervoer, maar eerder theoretisch. Vorig jaar kwamen er realistische tactische oefeningen bij. Later dat jaar voerden de studenten van de politieschool ook controleacties uit in onze voertuigen: 24 keer gingen ze samen op pad met onze Lijncontroleurs.

VERBONDEN OP PAD >>> **ENGAGEMENT**

VERBONDEN DOOR **2018**

Zoals we ons door 2017 hebben bewogen, zo willen we ons ook door 2018 bewegen. Verbonden. Daarvoor rekenen we op onze medewerkers, onze reizigers en onze stakeholders. Samen kunnen we de mobiliteit in Vlaanderen duurzamer maken. En daar zetten we graag onze schouders onder.

Foto >>> Emmanuel Aerssens deskundige Werkmiddelen

JAARVERSLAG 2017

DE CIJFERS

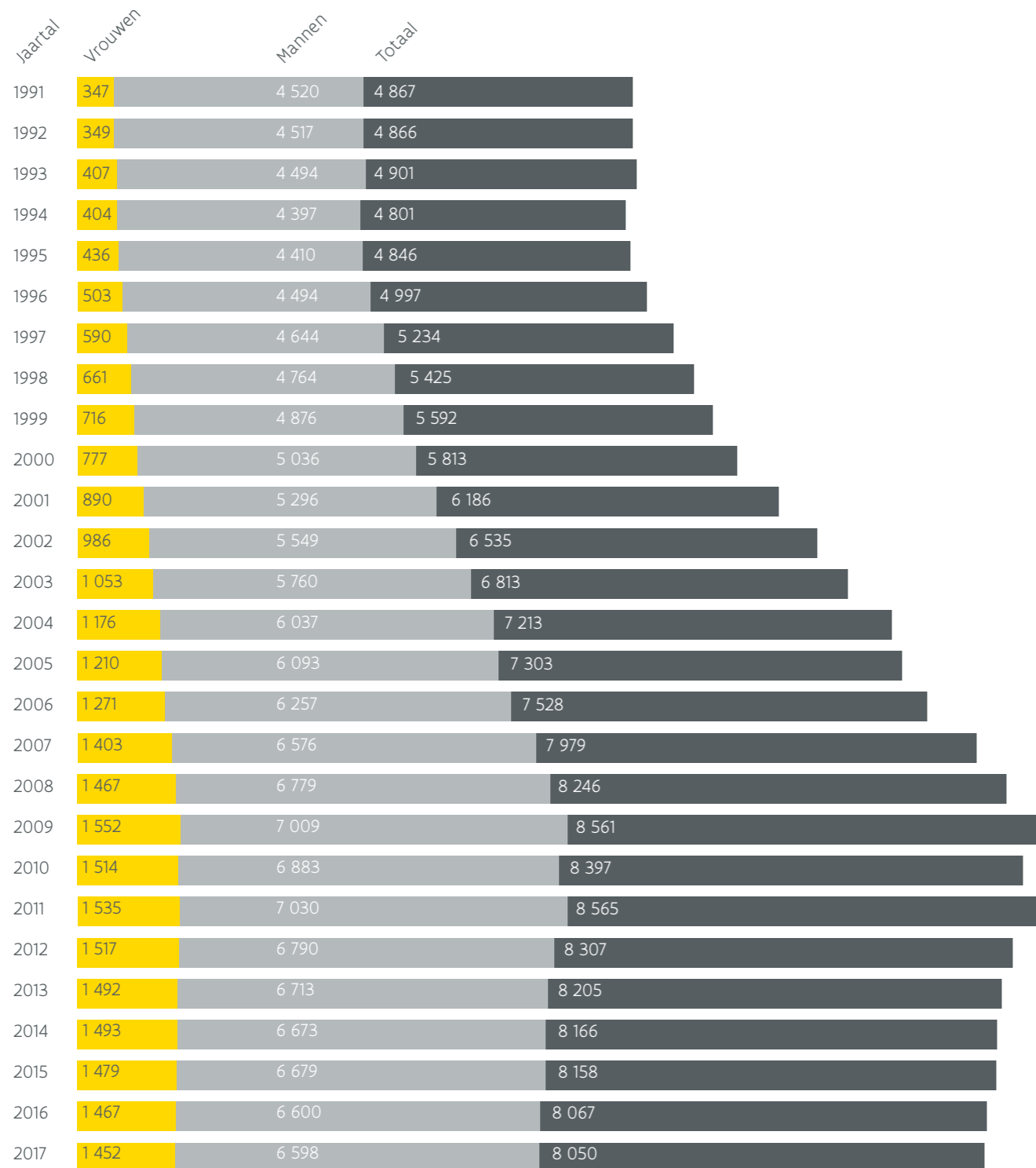
Mijn lijn, altijd in beweging

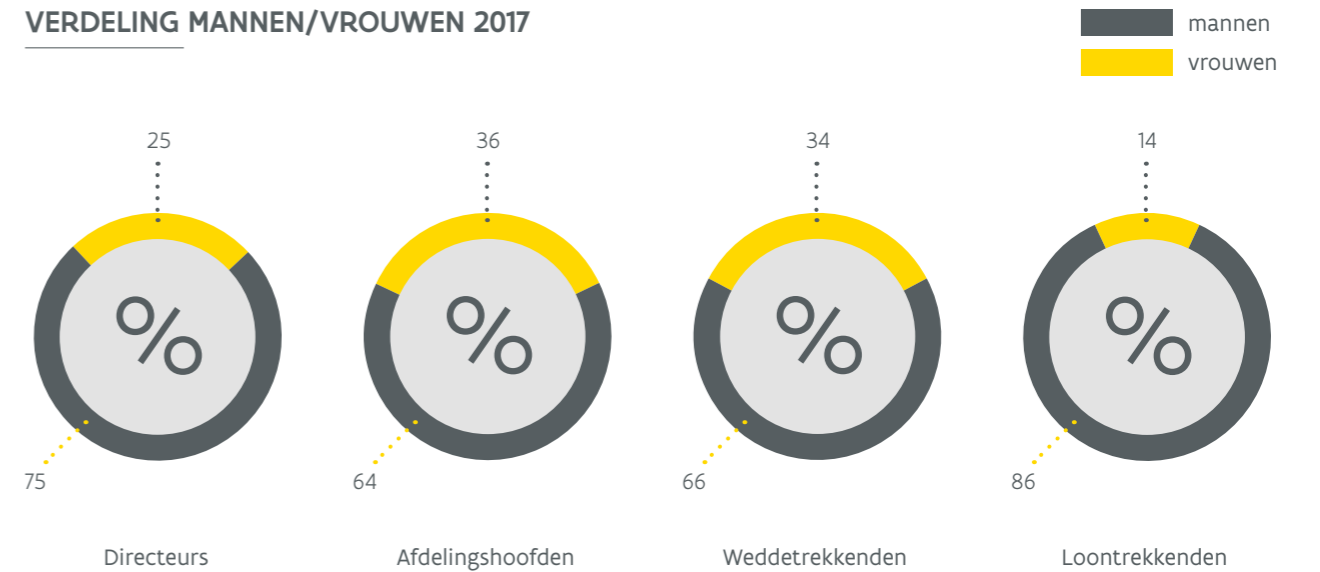
2017 in cijfers	4	JAARREKENING	22	Commentaar op de jaarrekening	45
Personeelsbestand 1991-2017	4	Balans op 31 december 2017	22	Resultaten	46
Verdeling mannen/vrouwen 2017	5	Activa in duizenden euro	22	Aandeelhoudersstructuur	48
Evolutie tewerkstelling vrouwen 1991-2017	7	Passiva in duizenden euro	23	Kapitaalverhoging	49
Evolutie deeltijdse arbeid 1991-2017	7	Resultatenrekening op 31 december 2017	24	Kapitalen	49
Deeltijdse personeelsleden 2017	7	Resultaatverwerking	24	Aandelen	49
Leeftijdspiramide personeel	8	Toelichting 2017	25	Samenstelling bestuur	50
Personeelsleden per jaren dienst	9	Staat van de immateriële vaste activa in duizenden euro	25	Ondernemingsraden	54
Aantal chauffeurs per jaren dienst	9	Staat van de materiële vaste activa in duizenden euro	25		
Evolutie Lijncontroleurs	10	Staat van de financiële vaste activa in duizenden euro	28		
Bezoldigingen en sociale lasten	11	Geldbeleggingen en overlopende rekeningen (activa)	29		
Afgelegde kilometers	11	Voorzieningen voor overige risico's en kosten	30		
Ongevallen	12	Staat van de schulden en overlopende rekeningen (passiva)	30		
Arbeidsongevallen 2017	12	Gewaarborgde schulden	30		
Rollend materieel	14	Schulden met betrekking tot belastingen, bezoldigingen en sociale lasten	30		
Busvloot op 31 december 2017	16	Overlopende rekeningen	31		
Verkochte vervoerbewijzen	20	Bedrijfsresultaten	31		
Nettovervoerontvangsten	20	Financiële resultaten	32		
		Opbrengsten en kosten van uitzonderlijke omvang of uitzonderlijke mate van voorkomen	32		
		Belastingen en taksen	33		
		Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	33		
		Betrekkingen met verbonden ondernemingen, geassocieerde ondernemingen en de andere ondernemingen waarmee een deelnemingsverhouding bestaat	34		
		Financiële betrekkingen met	34		
		Sociale balans op 31 december 2017	35		
		Samenvatting van de waarderingsregels	37		
		Immateriële - en materiële vaste activa	37		
		Vorderingen op meer dan 1 jaar, vorderingen op ten hoogste 1 jaar en borgtochten in contanten	38		
		Vorraden en bestellingen in uitvoering	38		
		Geldbeleggingen en liquide middelen	38		
		Overlopende rekeningen	38		
		ESR exploitatietekort	38		
		Voorzieningen voor risico's en kosten	39		
		Schulden op meer dan een jaar en schulden op ten hoogste een jaar	39		
		Voorziening overuren en verlofdagen	39		
		Kapitaalsubsidies	40		
		PPS-projecten	40		
		Overgedragen winst/verlies	41		
		Belangrijke verplichtingen	41		
		Geschillen	41		
		SWT	41		
		Pensioenen	41		
		De Lijn 2020	43		
		Retibo	43		

2017 IN CIJFERS

PERSONEELSBESTAND 1991-2017

VERDELING MANNEN/VROUWEN 2017

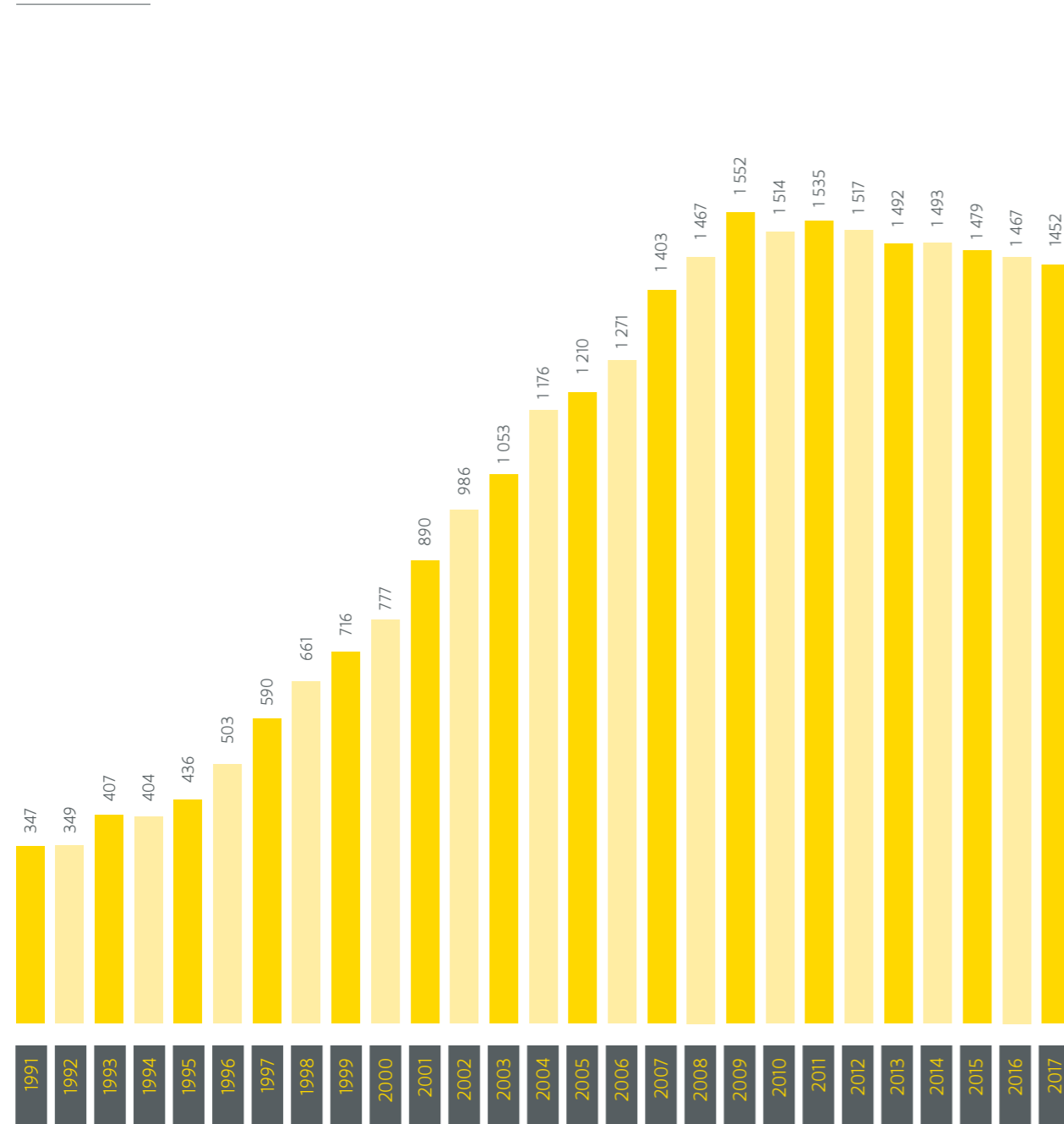

	MANNEN	VROUWEN	TOTAAL
Directeurs	6	2	8
Afdelingshoofden	27	15	42
Weddetrekkenden	1 072	557	1 629
Loontrekkenden	5 493	878	6 371
TOTAAL	6 598	1 452	8 050

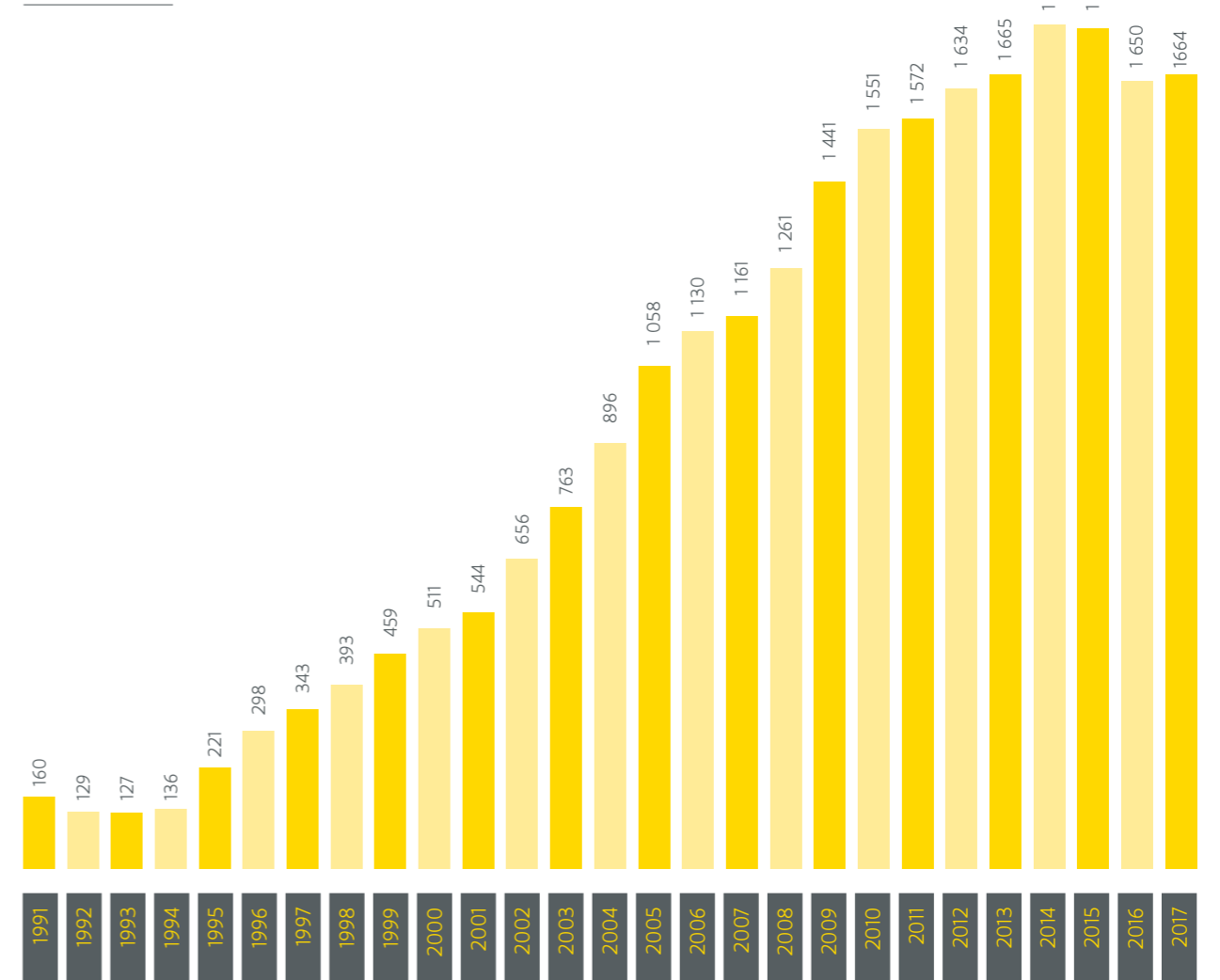
	TOTAAL M+V	VROUWEN	% VROUWEN
Directeurs + Afdelingshoofden	50	17	34
Weddetrekkenden	1 629	557	34,19
Chauffeurs	5 572	855	15,34
Technici	799	23	2,88

incl. seizoenpersoneel

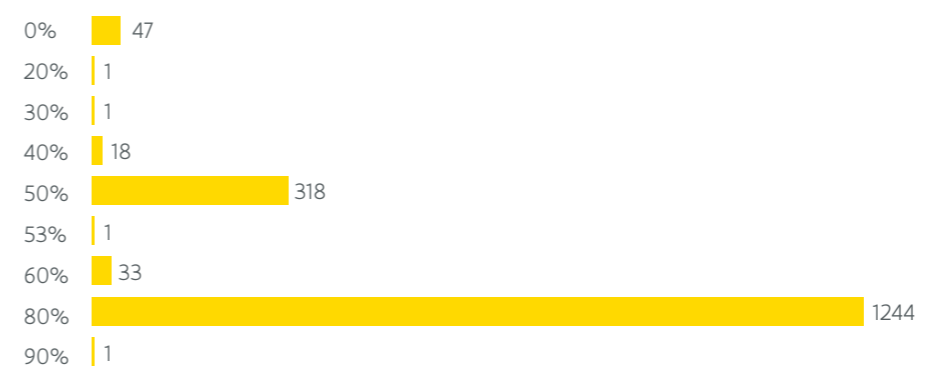
EVOLUTIE TEWERKSTELLING VROUWEN 1991-2017

EVOLUTIE DEELTIJDSE ARBEID 1991-2017

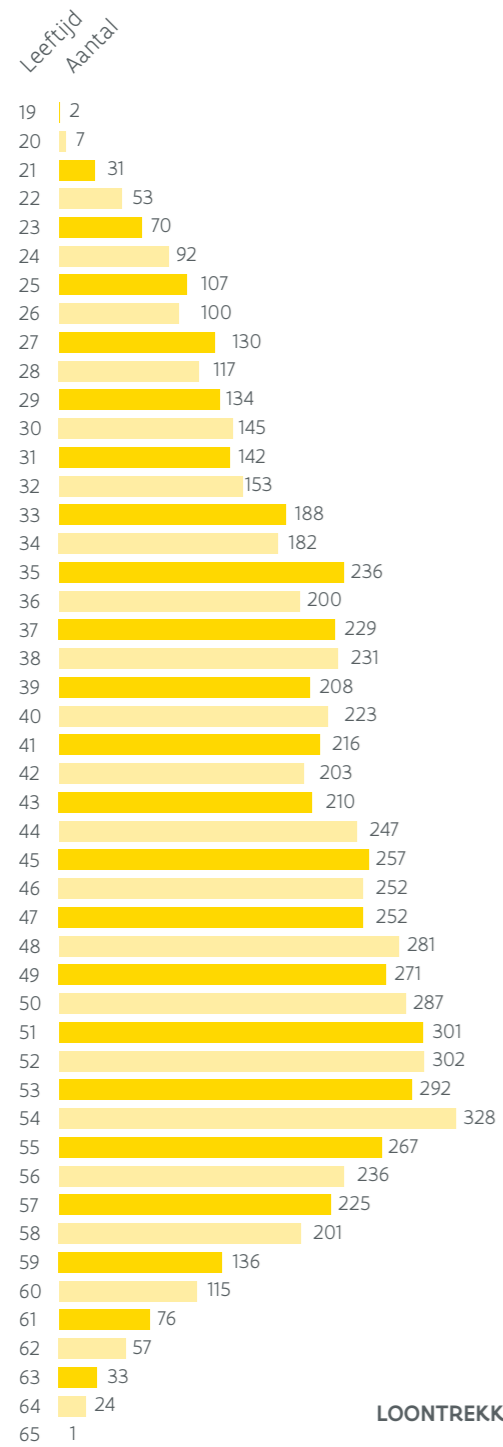

DEELTIJDSE PERSONEELSLEDEN 2017

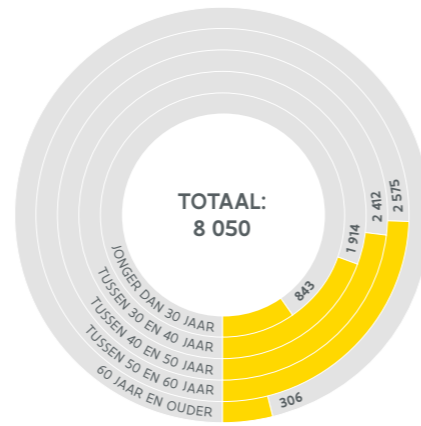

Totaal: 1 664

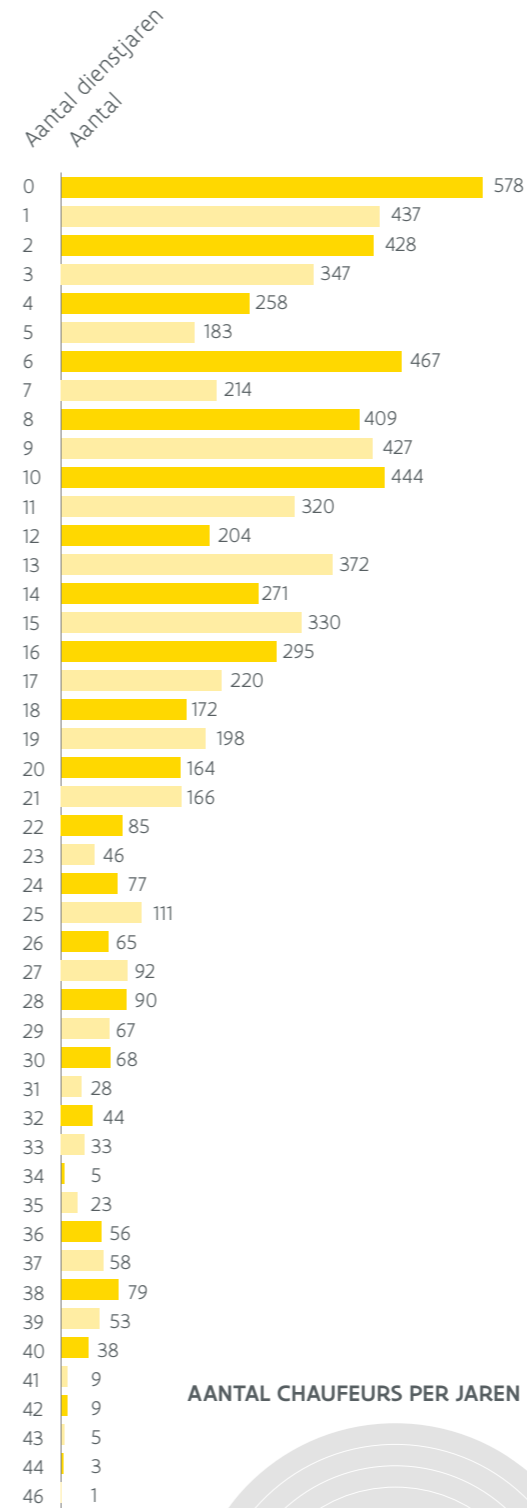
LEEFTIJDSPIRAMIDE PERSONEEL

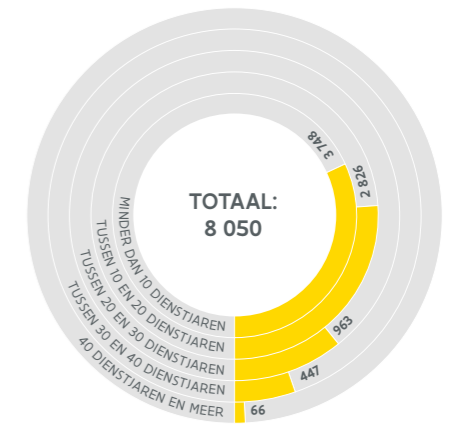
PERSONEEL

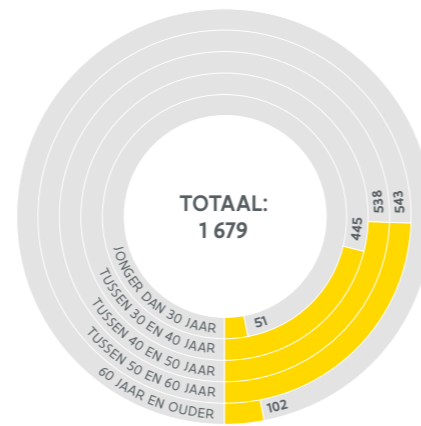
PERSONEELSLEDEN PER JAREN DIENST

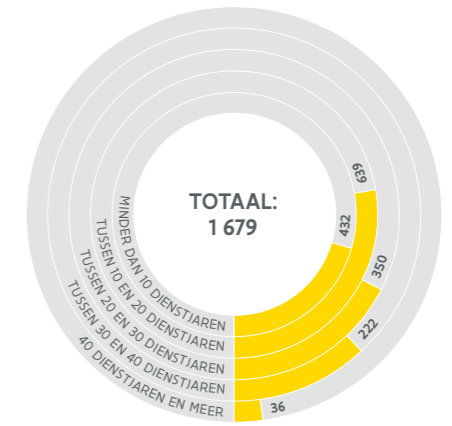
PERSONEELSLEDEN

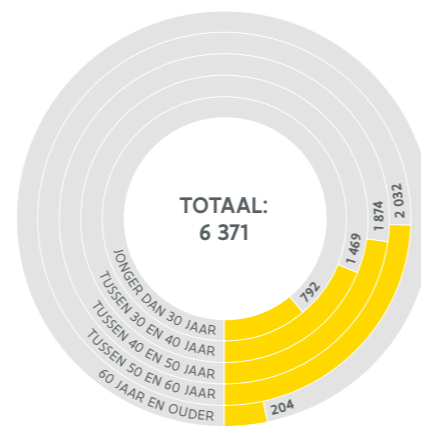
WEDDE TREKKENDEN

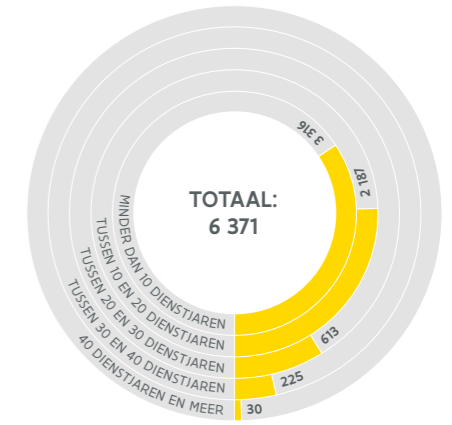
WEDDE TREKKENDEN

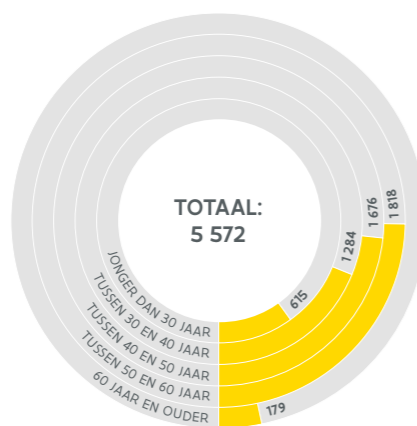
LOONTREKKENDEN

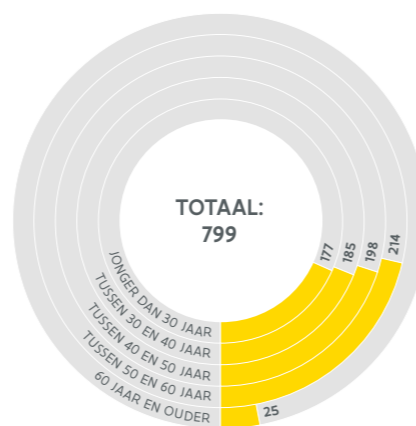
LOONTREKKENDEN

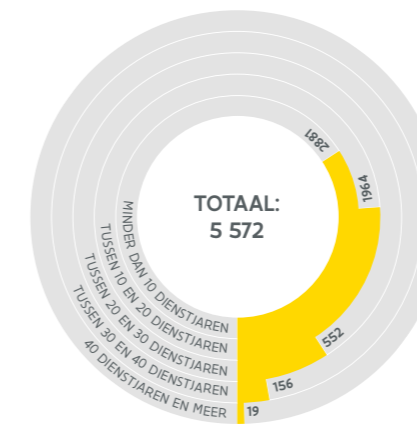
LOONTREKKENDEN CHAUFFEURS

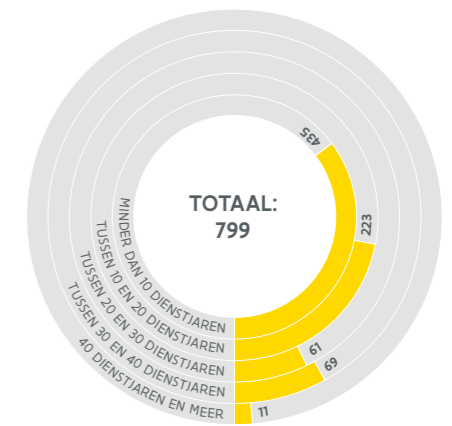
LOONTREKKENDEN TECHNISCHE DIENSTEN

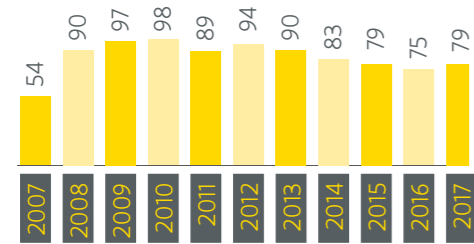
AANTAL CHAUFFEURS PER JAREN DIENST

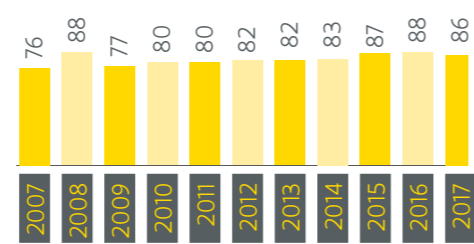
LOONTREKKENDEN TECHNISCHE DIENSTEN

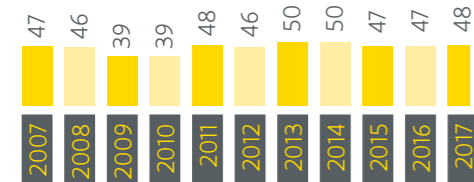
EVOLUTIE LIJNCONTROLEURS

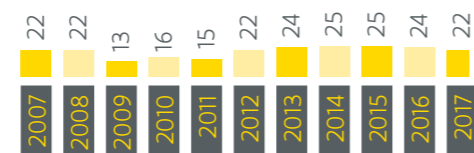
Antwerpen

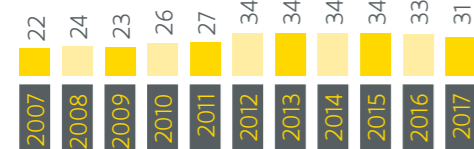
Oost-Vlaanderen

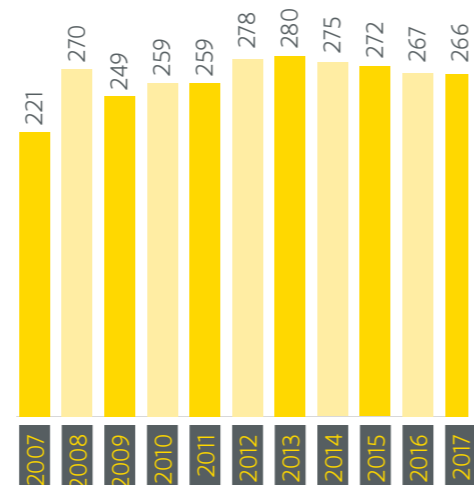
Vlaams-Brabant

Limburg

West-Vlaanderen

TOTAAL

BEZOLDIGINGEN EN SOCIALE LASTEN

	2017	2016
A Bezoldigingen		
Directie en afdelingshoofden	6 509 999,39	6 820 923,06
Bedienden	85 052 395,97	85 004 957,63
Loontrekkenden	205 202 433,31	203 517 910,70
Totaal	296 764 828,67	295 343 791,39
B Patronale lasten op bezoldigingen	141 440 506,14	138 862 668,11
C Aanvullende rust-overlevingspensioenen	39 206 952,14	19 760 812,94
D RSZ-afhoudingen op bezoldigingen	41 947 439,95	39 444 319,49
Totaal A + B + C	477 412 286,95	453 967 272,44

AFGELEGDE KILOMETERS

ENTITEIT	TRAM	EIGEN BEHEER	AUTOBUSDIENSTEN		TOTAAL	ALLE DIENSTEN TESAMEN
			Geregeld	Leerlingen- vervoer		
			Antwerpen	11 094 996		
Oost-Vlaanderen	3 028 078	17 119 103	14 116 709	4 454 220	35 690 032	38 718 110
Vlaams-Brabant	0	24 184 372	20 091 609	3 001 680	47 277 661	47 277 661
Limburg	0	14 068 791	12 801 275	3 073 148	29 943 214	29 943 214
West-Vlaanderen	2 931 513	14 227 865	9 328 669	4 093 789	27 650 323	30 581 836
TOTAAL	17 054 587	93 008 838	73 945 293	19 983 035	186 937 166	203 991 753

Bijzondere vormen van geregeld vervoer

	SITUATIE OP 31.12.2017									
	Baddiensten Regie		Ophaalvervoer Regie		Ophaalvervoer Exploitanten		Werklieden Regie		TOTAAL	
	Aantal	km	Aantal	km	Aantal	km	Aantal	km	Aantal	km
Antwerpen	39	415	3	45	435	22 564	0	0	477	23 024
Oost-Vlaanderen	3	20	1	6	372	19 548	2	21	378	19 595
Vlaams-Brabant	4	15	0	0	247	13 198	0	0	251	13 213
Limburg	0	0	0	0	249	13 167	0	0	249	13 167
West-Vlaanderen	81	749	0	0	318	18 249	1	9	400	19 007
TOTAAL	127	1 199	4	51	1 622	86 782	3	30	1 755	88 006

Ingevolge het liberaliseren van de bijzondere vormen van geregeld vervoer is de V.V.M. niet meer prioritair. Dientengevolge kunnen, wat bad- en werklidenvoer betreft, enkel de gegevens voor de diensten in regie in deze tabel opgenomen worden. In de kolom "Ophaalvervoer exploitanten" zijn de diensten, die per 1 september 2001 van het Departement Onderwijs werden overgenomen, vermeld.

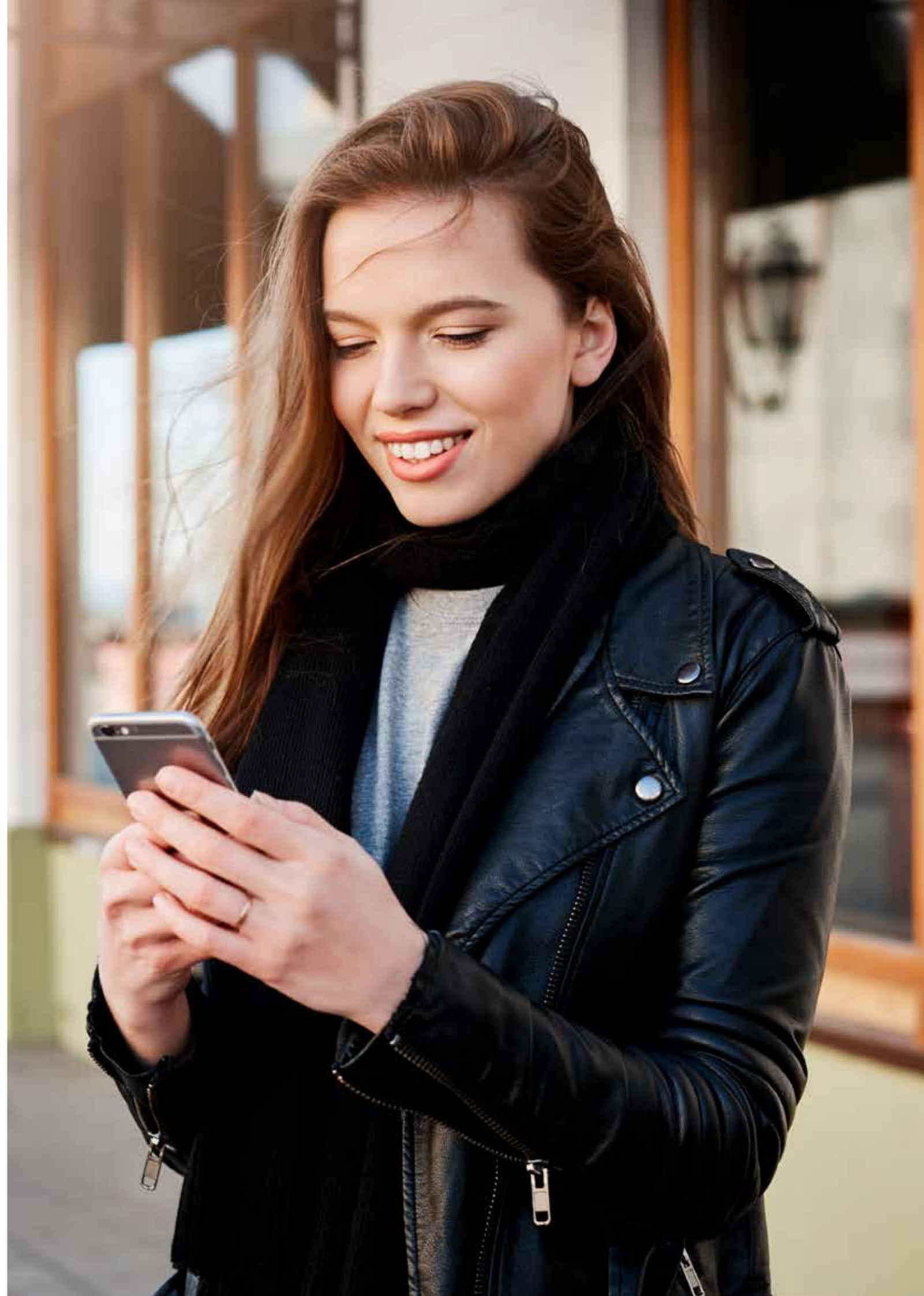
ONGEVALLEN

Dossiers Wegverkeer	Schadedossiers Reizigers	Verkeersongevallen	Totaal aantal dossiers
Antwerpen	266	1841	2107
Oost-Vlaanderen	187	1128	1315
Vlaams-Brabant	162	1664	1826
Limburg	81	528	609
West-Vlaanderen	82	630	712
Totalen	778	5791	6569

Dossiers Spoorverkeer	Schadedossiers Reizigers	Verkeersongevallen	Totaal aantal dossiers
Antwerpen	128	562	690
Oost-Vlaanderen	40	283	323
West-Vlaanderen	28	65	93
Totalen	196	910	1106

ARBEIDSONGEVALLEN 2017

	ONGEVALLEN ZONDER WERKVERLET		ONGEVALLEN MET WERKVERLET		DODELIJK		TOTAAL	
	IN DIENST	WEG-WERK	IN DIENST	WEG-WERK	IN DIENST	WEG-WERK	IN DIENST MET EN ZONDER WERKVERLET	WEG-WERK
Antwerpen	63	7	158	56	0	0	221	63
Oost-Vlaanderen	30	5	75	29	0	0	105	34
Vlaams-Brabant	17	2	79	20	0	0	96	22
Limburg	5	0	21	7	0	0	26	7
West-Vlaanderen	19	0	47	15	0	0	66	15
Centrale Diensten	8	7	1	16	0	0	9	23
TOTAAL	134	21	381	143	0	0	523	164

ROLLEND MATERIEEL

AANSCHAFFINGEN

Vervoer over de weg

Er werden **191** nieuwe autobussen in dienst gesteld, nl.:

177	221A - 12 m streek VDL Citea SLE
9	221C - gelede bussen VDL Citea SLFA
5	220F - 12m stad VDL Citea Hybride

Er werden **29** nieuwe voertuigen van diverse aard (vrachtwagens, bestelwagens, personenwagens, wagens voor dubbel gebruik, aanhangwagens, moto's, enz.) in dienst gesteld.

Vervoer per spoor

Er werden **26** Albatros-trams in dienst gesteld.

OMVORMINGEN

Er werd **2** autobussen omgevormd naar dienstvoertuig.

SLOPINGEN

Er werden **158** autobussen effectief buiten dienst gesteld.

58 voertuigen van diverse aard (vrachtwagens, bestelwagens, personenwagens, wagens voor dubbel gebruik, gemengde voertuigen, enz.) werden eveneens buiten dienst gesteld.

Er werden **6** PCC's van Antwerpen effectief buiten dienst gesteld.

EFFECTIEF OP 31.12.2017

Vervoer over de weg

2 274	autobussen
500	andere voertuigen (vrachtwagens, bestelwagens, personenwagens, enz.)

Vervoer per spoor

48	gelede trams Kust
143	trams (PCC) - Antwerpen
22	trams (PCC) - Oost-Vlaanderen
125	Hermelijntrams waarvan 41 tweerichting en 84 enkelrichting. Tot 15 voertuigen worden tijdens het hoogseizoen ingezet aan Kust
80	Albatros-trams

VOORUITZICHTEN VOOR HET JAAR 2018

Leveringen

66	12 m streekbussen
55	12 m streekbussen
4	HOV - trambussen
8	Albatros-trams

BUSVLOOT OP 31 DECEMBER 2017

Bouwjaar / Merk & Type	reeks	12-M BUSSEN			GELEDE AUTOBUSSEN			KLEINE AUTOBUSSEN			TOTAAL
		Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	
1997					1			1			2
Van Hool A 308	3450 à 3489							1	17	46	1
Van Hool AG 300	3407 à 3421				1	48	88				1
1998		26									26
Van Hool A 600	3510 à 3576	26	39	60							26
1999		7			15						22
Van Hool A 360	3729 à 3773	5	39	58							5
Van Hool A 600	3584 à 3654	1	39	60							1
Van Hool A 600	3689 à 3719	1	39	60							1
Van Hool AG 500	3774 à 3794				15	59	91				15
2000		77			2						79
Van Hool A 360	3729 à 3773	12	39	58							12
Van Hool A 600	3689 à 3719	9	39	60							9
Van Hool A 600	3720 à 3728	4	39	60							4
Jonckheere Transit 2000	3829 à 3978	52	39	64							52
Van Hool AG 500	3774 à 3794				2	59	102				2
2001		122			49			3			174
Van Hool A 308	4127 à 4138							3	17	48	3
Van Hool A 360	4043 à 4093	37	39	66							37
Van Hool AG 300	4158 à 4164				7	48	100				7
Jonckheere Transit 2000	3986 à 4010				23	59	99				23
Jonckheere Transit 2000	3893 à 3978	80	39	64							80
Jonckheere Transit 2000	4013 à 4026	5	39	65							5
Van Hool AG 500	4139 à 4157				19	59	91				19
2002		57			9						66
Van Hool A 330	4094 à 4126	30	26	78							30
Van Hool A 330	4225 à 4243	18	26	78							18
Van Hool A 360	4043 à 4093	9	39	66							9
Van Hool AG 300	4295 à 4317				9	48	102				9

Bouwjaar / Merk & Type	reeks	12-M BUSSEN			GELEDE AUTOBUSSEN			KLEINE AUTOBUSSEN			TOTAAL
		Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	
2003		50			24			32			106
Van Hool A 308	4244 à 4277							32	18	53	32
Van Hool A 360	4174 à 4224	46	39	66							46
Van Hool A 360	4338 à 4404	4	39	64							4
Van Hool AG 300	4296 à 4309				6	48	102				6
Van Hool AG 300	4515 à 4519				1	48	102				1
Van Hool AG 500	4278 à 4294				17	59	95				17
2004		55			244			47			346
Van Hool A 309	4664 à 4707							16	18	71	16
Van Hool A 360	4338 à 4404	55	39	64							55
Van Hool AG 300	4515 à 4519				4	48	102				4
Van Hool AG 300	4603 à 4663				59	55	98				59
Van Hool AG 300	4708 à 4837				128	55	98				128
Jonckheere Transit	4405 à 4459				53	53	95				53
Jonckheere Man	4460 à 4501							31	17	57	31
2005		77			3			28			108
Van Hool A 309	4664 à 4707							28	17	54	28
Van Hool AG 300	4603 à 4663				3	55	98				3
Jonckheere Transit	4524 à 4602	77	39	65							77
2006		44			57			16			117
Van Hool A 309	4964 à 4979							16	18	52	16
Van Hool A 330	4880 à 4901	14	26	76							14
Van Hool A 300	4897 à 4901	5	26	76							5
Jonckheere Transit	4838 à 4879	25	39	65							25
Jonckheere Transit	4902 à 4963				57	56	98				57
2007		102			37						139
Van Hool A 330	5026 à 5028	12	25	78							12
Van Hool A 330	5084 à 5088	3	26	76							3
Van Hool AG 300	5030 à 5063				34	56	96				34
Jonckheere Transit	4838 à 4879	17	39	65							17
Jonckheere Transit	5079 à 5083	5	39	65							5
Jonckheere Transit	4980 à 5015	34	39	65							34
Jonckheere Transit	5095 à 5167	31	39	65							31
Jonckheere Transit	4902 à 4963				3	56	98				3

Bouwjaar / Merk & Type	reeks	12-M BUSSEN			GELEDE AUTOBUSSEN			KLEINE AUTOBUSSEN			TOTAAL
		Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	
2008		46			108			37			191
Van Hool A 309	5276 à 5306							31	17	55	31
Van Hool A 330	5016 à 5029	2	25	78							2
Van Hool A 330	5089 à 5091	3	25	82							3
Van Hool AG 300	5178 à 5275				108	55	95				108
Jonckheere Procity	5064 à 5078							6	12	10	6
Jonckheere Transit	5095 à 5167	41	39	65							41
2009		1			13			15			29
Van Hool A 309	5334 à 5347							14	17	55	14
Van Hool AG 300	5324 à 5333				10	55	95				10
Van Hool AG 300 Hybride	5358 à 5382				3	54	82				3
Van Hool A 300 Hybride	5348 à 5352	1	35	50							1
Van Hool A 308 Hybride	5353 à 5357							1	17	42	1
2010		43			64			22			129
Van Hool A 360	5446 à 5519	21	39	61							21
Van Hool AG 300	5520 à 5596				42	53	101				42
Jonckheere Procity	5383 à 5401							18	12	10	18
Jonckheere Transit	5309 à 5323	15	39	65							15
Van Hool A 360 Hybride	5402 à 5445	3	35	50							3
Van Hool AG 300 Hybride	5358 à 5382				22	54	82				22
Van Hool A 300 Hybride	5348 à 5352	4	39	50							4
Van Hool A 308 Hybride	5353 à 5357							4	17	42	4
2011		80			24						104
Van Hool A 360	5446 à 5519	39	39	61							39
Van Hool AG 300	5520 à 5596				24	53	101				24
Van Hool A 360 Hybride	5402 à 5445	41	35	50							41
2012		12			11						23
Van Hool A 360	5446 à 5519	12	35	50							12
Van Hool AG 300	5520 à 5596				11	53	101				11

Bouwjaar / Merk & Type	reeks	12-M BUSSEN			GELEDE AUTOBUSSEN			KLEINE AUTOBUSSEN			TOTAAL
		Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	Totaal aantal bussen	Aantal zitpl.	Aantal staanpl.	
2014		171			26			41			238
Iveco Crossway	5606 à 5762	140	37	62							140
Van Hool AG 300	5790 à 5816				26	53	98				26
Jonckheere Midcity	5817 à 5857							41	11	11	41
Van Hool A 330 FC	5601 à 5605	5	39	64							5
Jonckheere Citea	5763 à 5789	26	25	80							26
2015		80			1			9			90
Iveco Crossway	5606 à 5762	17	37	62							17
Van Hool AG 300	5790 à 5816				1	53	98				1
VDL Citea Hybride	5877 à 5996	63	25	70							63
Van Hool A 309 Hybride	5858 à 5875							6	17	55	6
Van Hool A 308 EB	5598 à 5600							3	17	38	3
2016		51			31			12			94
Van Hool AG 300	2188 à 2218				31	53	95				31
VDL Citea Hybride	5877 à 5996	51	25	70							51
Van Hool A 309 Hybride	5858 à 5875							12	17	55	12
2017		182			9						191
VDL Citea Hybride	5877 à 5996	5	25	70							5
VDL Citea SLFA					9						9
VDL Citea SLE		177									177
EINDTOTAAL		1281			730			263			2274

VERKOCHTE VERVOERBEWIJZEN

VERKOCHTE RITTEN

	TOTAAL 2016	TOTAAL 2017
Biljetten	7 801 578	8 094 777
Mobiele biljetten	12 037 463	12 124 150
Kaarten	25 953 331	26 288 393
Dagpas	1 903 462	1 825 318

ABONNEMENTEN IN OMLOOP*

	TOTAAL 2016	TOTAAL 2017
Buzzy Pazz (betalend)	192 001	186 715
Omnipas 25-64 (betalend)	75 965	75 382
Omnipas 65+	322 919	317 650
VT-netabonnements	133 204	138 371
VG-netabonnements	35 110	35 717
Andere (DINA Netabonnements, VDAB-Jobpas & 3W-Extra)	3 759	2 457
TOTAAL	762.958	756.292

*exclusief gecombineerde abonnementen, DBS 4 abonnementen, vrijverkeerkaarten en PMH abonnementen

NETTOVERVOERONTVANGSTEN

	TOTAAL 2016	TOTAAL 2017
Biljetten	18 599 154	19 378 109
Mobiele biljetten	20 452 531	22 605 648
Kaarten	30 477 795	32 902 948
Omnipas, MTB	48 919 156	48 383 928
Dagpas	2 190 330	2 410 241
Abonnements Buzzy Pazz	36 314 863	35 846 322
Abonnements De Lijn/NMBS	15 280 562	15 937 796
Bijzondere diensten	4 862 368	4 031 969
Tussenkost derden	4 793 768	4 890 818
Andere	4 479 919	4 882 043
TOTAAL	186 370 445	191 269 823

BALANS OP 31 DECEMBER 2017

ACTIVA IN DUIZENDEN EURO

	2017	2016
Vaste activa	1 946 032	1 800 375
Immateriële vaste activa	30 235	29 279
Materiële vaste activa	1 906 298	1 761 374
Terreinen en gebouwen	603 902	589 835
Installaties, machines en uitrusting	142 301	145 588
Meubilair en rollend materieel	440 497	356 708
Leasing en soortgelijke rechten	422 588	325 182
Overige materiële vaste activa	4 078	2 299
Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	292 932	341 762
Financiële vaste activa	9.499	9722
Verbonden ondernemingen	770	770
Deelnemingen	770	770
Ondernemingen waarmee een deelnemingsverhouding bestaat	8 647	8 881
Deelnemingen	1 622	1 622
Vorderingen	7 025	7 259
Andere financiële vaste activa	82	71
Aandelen	6	6
Vorderingen en borgtochten in contanten	76	65
Vlottende activa	642 158	580 620
Vorderingen op meer dan één jaar	3 329	3 879
Overige vorderingen	3 329	3 879
Voorraden en bestellingen in uitvoering	33 077	30 213
Voorraden	33 077	30 213
Grond- en hulpstoffen	33 077	30 213
Vorderingen op ten hoogste één jaar	556 892	490 798
Handelsvorderingen	26 352	26 030
Overige vorderingen	530 540	464 768
Geldbeleggingen	635	635
Overige beleggingen	635	635
Liquide middelen	845	14 701
Overlopende rekeningen	47 380	40 394
TOTAAL ACTIVA	2 588 190	2 380 995

PASSIVA IN DUIZENDEN EURO

	2017	2016
Eigen vermogen	1 688 115	1 609 823
Kapitaal	53 951	53 951
Geplaatst kapitaal	53 951	53 951
Reserves	1 542	1 542
Beschikbare reserves	1 542	1 542
Overgedragen winst (verlies) +/-	99 556	99 540
Kapitaalsubsidies	1 533 066	1 454 790
Voorzieningen en uitgestelde belastingen	120 701	121 041
Voorzieningen voor risico's en kosten	120 701	121 041
Pensioenen en soortgelijke verplichtingen	45 880	45 150
Grote herstellings- en onderhoudswerken	25 278	25 798
Milieuverplichtingen	5 359	
Overige risico's en kosten	44 184	50 093
Schulden	779 374	650 131
Schulden op meer dan één jaar	375 211	278 012
Financiële schulden	374 392	277 194
Leasingschulden en soortgelijke schulden	353 392	245 694
Kredietinstellingen	21 000	31 500
Overige schulden	819	818
Schulden op ten hoogste één jaar	263 793	207 534
Schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen	16 233	14 761
Financiële schulden		
Kredietinstellingen	50 052	
Handelsschulden	104 752	102 094
Leveranciers	104 752	102 094
Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen	1 121	827
Schulden met betrekking tot belastingen, bezoldigingen en sociale lasten	89.054	88 079
Belastingen	14 259	14 698
Bezoldigingen en sociale lasten	74 795	73 381
Overige schulden	2 581	1 773
Overlopende rekeningen	140 370	164 585
TOTAAL PASSIVA	2 588 190	2 380 995

RESULTATENREKENING OP 31 DECEMBER 2017

	2017	2016
Bedrijfsopbrengsten	1 097 602	1 124 850
Omzet	1 036 606	994 429
Voorraad goederen in bewerking en gereed product en bestellingen in uitvoering: toename (afname) +/-		
Geproduceerde vaste activa	3 381	3 157
Andere bedrijfsopbrengsten	54 365	41 543
Waarvan: niet-recurrente bedrijfsopbrengsten	3 250	85 721
Bedrijfskosten	1 189 213	1 156 589
Handelsgoederen, grond- en hulpstoffen	74 251	67 522
Aankopen	76 915	69 509
Voorraad: afname (toename) +/-	- 2 664	- 1 987
Diensten en diverse goederen	474 696	457 234
Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen +/-	501 323	478 488
Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	136 840	128 689
Waardeverminderingen op voorraden, bestellingen in uitvoering en handelsvorderingen: toevoegingen (terugnemingen) +/-	- 346	307
Voorzieningen voor risico's en kosten: toevoegingen (bestedingen en terugnemingen) +/-	- 340	4 516
Andere bedrijfskosten	1 237	859
Niet-recurrente bedrijfskosten	1 552	18 974
Bedrijfswinst (Bedrijfsverlies) +/-	- 91 611	- 31 739
Financiële opbrengsten	118 688	108 140
Recurrente financiële opbrengsten	118 688	108 140
Opbrengsten uit financiële vaste activa	110	2 679
Opbrengsten uit vlottende activa	552	172
Andere financiële opbrengsten	118 026	105 289
Niet-recurrente financiële opbrengsten		
Financiële kosten	26 257	75 549
Recurrente financiële kosten	26 257	21 886
Kosten van schulden	26 049	21 655
Waardeverminderingen op vlottende activa andere dan voorraden, bestellingen in uitvoering en toevoegingen (terugneming) +/-	- 19	30
Andere financiële kosten	227	201
Niet-recurrente financiële kosten		53 663
Winst (Verlies) van het boekjaar voor belasting +/-	820	852
Belastingen op het resultaat +/-	804	841
Belastingen	804	841
Winst (Verlies) van het boekjaar +/-	16	11
Te bestemmen winst (verlies) van het boekjaar +/-	16	11

RESULTAATVERWERKING

	2017	2016
Te bestemmen winst (verlies) +/-	99 556	99 540
Te bestemmen winst (verlies) van het boekjaar +/-	16	11
Overgedragen winst (verlies) van het vorige boekjaar +/-	99 540	99 529
Over te dragen winst (verlies) +/-	99 556	99 540

TOELICHTING 2017

STAAT VAN DE IMMATERIËLE VASTE ACTIVA IN DUIZENDEN EURO

	2017	2016
Kosten van ontwikkeling		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar		72 200
Mutaties tijdens het boekjaar		
Aanschaffingen, met inbegrip van de geproduceerde vaste activa	373	
Overdrachten en buitengebruikstellingen	855	
Overboeking van een post naar een andere +/-	17 603	
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	89 321	
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar		42 921
Mutaties tijdens het boekjaar		
Geboekt	17 020	
Afgeboekt na overdrachten en buitengebruikstellingen	855	
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar	59 086	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	30 235	

STAAT VAN DE MATERIËLE VASTE ACTIVA IN DUIZENDEN EURO

	2017	2016
Terreinen en gebouwen		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar		973 514
Mutaties tijdens het boekjaar		
Aanschaffingen, met inbegrip van de geproduceerde vaste activa	720	
Overdrachten en buitengebruikstellingen	546	
Overboeking van een post naar een andere +/-	47 984	
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	1 021 672	
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar		383 679
Mutaties tijdens het boekjaar		
Geboekt	34 637	
Afgeboekt na overdrachten en buitengebruikstellingen	546	
Overgeboekt van een post naar een andere +/-		
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar	417 770	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	603 902	

	2017	2016
Installaties, machines en uitrusting		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar		311 933
Mutaties tijdens het boekjaar		
Aanschaffingen, met inbegrip van de geproduceerde vaste activa	2 068	
Overdrachten en buitengebruikstellingen	3 024	
Overboeking van een post naar een andere +/-	15 426	
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	326 403	
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar		166 345
Mutaties tijdens het boekjaar		
Geboekt	20 781	
Afgeboekt na overdrachten en buitengebruikstellingen	3 024	
Overgeboekt van een post naar een andere +/-		
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar	184 102	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	142 301	

	2017	2016
Meubilair en rollend materieel		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar		871 534
Mutaties tijdens het boekjaar		
Aanschaffingen, met inbegrip van de geproduceerde vaste activa	540	
Overdrachten en buitengebruikstellingen	14 327	
Overboeking van een post naar een andere +/-	112 920	
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	970 667	
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar		514 826
Mutaties tijdens het boekjaar		
Geboekt	47 344	
Afgeboekt na overdrachten en buitengebruikstellingen	14 311	
Overgeboekt van een post naar een andere +/-	-17 689	
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar	530 170	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	440 497	

	2017	2016
Leasing en soortgelijke rechten		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar		424 163
Mutaties tijdens het boekjaar		
Aanschaffingen, met inbegrip van de geproduceerde vaste activa	115 106	
Overboeking van een post naar een andere +/-		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	539 269	
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar		98 981
Mutaties tijdens het boekjaar		
Geboekt	17 900	
Teruggenomen	200	
Afgeboekt na overdrachten en buitengebruikstellingen		
Overgeboekt van een post naar een andere +/-		
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar	116 681	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	422 588	325 182

WAARVAN	2017	2016
Terreinen en gebouwen	319 313	
Meubilair en rollend materieel	103 276	

	2017	2016
Overige materiële vaste activa		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar		10 115
Mutaties tijdens het boekjaar		
Aanschaffingen met inbegrip van de geproduceerde activa	309	
Overdrachten en buitengebruikstellingen	9 190	
Overboeking van een post naar een andere +/-	19 520	
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	20 754	
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar		7 816
Mutaties tijdens het boekjaar		
Geboekt	346	
Afgeboekt na overdrachten en buitengebruikstellingen	9 174	
Overgeboekt van een post naar een andere +/-	17 688	
Afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het boekjaar	16 676	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	4 078	

	2017	2016
Activa in aanbouw en vooruitbetalingen		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar		341 762
Mutaties tijdens het boekjaar		
Aanschaffingen, met inbegrip van de geproduceerde vaste activa	164 623	
Overboeking van een post naar een andere +/-	-213 453	
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	292 932	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	292 932	

STAAT VAN DE FINANCIËLE VASTE ACTIVA IN DUIZENDEN EURO

	2017	2016
VERBONDEN ONDERNEMINGEN - DEELNEMINGEN EN AANDELEN		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar		770
Mutaties tijdens het boekjaar		
Overdrachten en buitengebruikstellingen		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	770	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	770	

	2017	2016
ONDERNEMINGEN MET DEELNEMINGSVERHOUDING - DEELNEMINGEN EN AANDELEN		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar		1 622
Mutaties tijdens het boekjaar		
Aanschaffingen		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	1 622	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	1 622	

	2017	2016
ONDERNEMINGEN WAARMEE EEN DEELNEMINGS-VERHOUDING BESTAAT - VORDERINGEN		
Nettoboekwaarde per einde van het boekjaar		7 259
Mutaties tijdens het boekjaar		
Terugbetalingen	234	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	7 025	

	2017	2016
ANDERE ONDERNEMINGEN - DEELNEMINGEN EN AANDELEN		
Aanschaffingswaarde per einde van het boekjaar	6	6
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	6	6
ANDERE ONDERNEMINGEN - VORDERINGEN		
Nettoboekwaarde per einde van het boekjaar		65
Toevoegingen	23	
Terugbetalingen	12	
NETTOBOEKWAARDE PER EINDE VAN HET BOEKJAAR	76	

Deelnemingen en maatschappelijke rechten in andere ondernemingen	aantal aandelen
Rechtstreekse deelneming (87,18%) van De Lijn in Optimobil Vlaanderen nv	1 700
Rechtstreekse deelneming (99,99%) van De Lijn in Lijncom nv	599 999
Rechtstreekse deelneming (25,00%) in Belgian Mobility Card nv	50
Rechtstreekse deelneming (32,10%) in Blue-Mobility nv	114
Rechtstreekse deelneming (24,00%) in Project Brabo 1 nv	36 000
Rechtstreekse deelneming (26,00%) in Livan Infrastructure nv	52

GELDBELEGGINGEN EN OVERLOPENDE REKENINGEN (ACTIVA)

	2017	2016
OVERIGE GELDBELEGGINGEN		
Vastrentende effecten		
Termijnrekeningen bij kredietinstellingen		
Met een resterende looptijd of opzegtermijn van meer dan één jaar		
Hierboven niet-opgenomen overige geldbeleggingen	635	635

	2017
OVERLOPENDE REKENINGEN	
Uitsplitsing van de post 490/1 van de activa indien daaronder een belangrijk bedrag voorkomt.	
Over te dragen kosten: Contracten, abonnementen	3 686
Over te dragen kosten: Minderwaarde Franse Lease	799
Verkregen opbrengsten: Verschil PPS beschikbaarheidsvergoeding	40 064
Verkregen opbrengsten: Provisie Cliquet	2 516

	2017	2016
STAAT VAN HET KAPITAAL		
Maatschappelijk kapitaal		
Geplaatst kapitaal per einde van het boekjaar	53 951	53 951
	bedragen	aantal aandelen
Samenstelling van het kapitaal: soorten aandelen		
Aandelen zonder nominale waarde	53 951	2 706 052
Aandelen op naam		2 706 052

VOORZIENINGEN VOOR OVERIGE RISICO'S EN KOSTEN

	2017
UITSPLITSING VAN DE POST 164/5 VAN DE PASSIVA INDIEN DAARONDER EEN BELANGRIJK BEDRAG VOORKOMT	
Voorziening schadegevallen fonds renten AO en BZ	25 080
Voorziening hangende geschillen	17 645
Voorziening Lijnwerk	1 459

STAAT VAN DE SCHULDEN EN OVERLOPENDE REKENINGEN (PASSIVA)

	2017
UITSPLITSING VAN DE SCHULDEN MET EEN OORSPRONKELIJKE LOOPTIJD VAN MEER DAN ÉÉN JAAR, NAARGELANG HUN RESTERENDE LOOPTIJD	
Schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen	
Financiële schulden	
Leasingschulden en soortgelijke schulden	5 733
Kredietinstellingen	10 500
Totaal der schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen	16 233
Schulden met een resterende looptijd van meer dan één jaar doch hoogstens 5 jaar	
Financiële schulden	
Leasingschulden en soortgelijke schulden	16 818
Kredietinstellingen	21 000
Totaal der schulden met een resterende looptijd van meer dan één jaar doch hoogstens 5 jaar	37 818
Schulden met een resterende looptijd van meer dan 5 jaar	
Financiële schulden	
Leasingschulden en soortgelijke schulden	336 573
Overige schulden	819
Totaal der schulden met een resterende looptijd van meer dan 5 jaar	337 392

GEWAARBORGDE SCHULDEN

	2017
Gewaarborgde schulden door Belgische overheidsinstellingen	
Financiële schulden	373 806
Leasingschulden en soortgelijke schulden	342 306
Kredietinstellingen	31 500
Overige schulden	819
Totaal door Belgische overheidsinstellingen gewaarborgde schulden	374 625

SCHULDEN MET BETREKKING TOT BELASTINGEN, BEZOLDIGINGEN EN SOCIALE LASTEN

	2017
Belastingen (post 450/3 en 178/9 van de passiva)	
Niet-vervallen belastingschulden	14 259
Bezoldigingen en sociale lasten (post 454/9 en 178/9 van de passiva)	
Andere schulden met betrekking tot bezoldigingen en sociale lasten	74 795

OVERLOPENDE REKENINGEN

	2017
UITSPLITSING VAN DE POST 492/3 VAN DE PASSIVA INDIEN DAARONDER EEN BELANGRIJK BEDRAG VOORKOMT	
Te affecteren investeringsprovisie	15 991
Afschrijvingen/ financieringen	36 788
Voorverkoop distributeurs	12 035
Toe te wijzen concessie Lijncom	5 879
Project Livan / Cluster II	5 227
Gesubsidieerde vaste activa	2 414
Abonnementen spreiding	41 903
ESR exploitatietekort	6 251

BEDRIJFSRESULTATEN

	2017	2016
BEDRIJFSOPBRENGSTEN		
Netto-omzet per bedrijfscategorie		
Openbaar vervoer	1036 606	994 429
Netto-omzet per geografische markt		
Vlaanderen	1036 606	994 429
BEDRIJFSKOSTEN		
Werknemers waarvoor de onderneming een DIMONA-verklaring heeft ingediend of die zijn ingeschreven in het algemeen personeelsregister		
Totaal aantal op de afsluitingsdatum	8 050	8 067
Gemiddeld personeelsbestand berekend in voltijdse equivalenten	7 585,1	7 649,8
Aantal daadwerkelijk gepresteerde uren	11 867 667	11 732 982
Personeelskosten		
Bezoldigingen en rechtstreekse sociale voordelen	296 765	295 344
Werkgeversbijdragen voor sociale verzekeringen	141 440	138 862
Werkgeverspremies voor bovenwettelijke verzekeringen	125	195
Andere personeelskosten	23 786	24 326
Ouderdoms- en overlevingspensioenen	39 207	19 761
Voorzieningen voor pensioenen en soortgelijke verplichtingen		
Toevoegingen (bestedingen en terugnemingen) +/-	730	12 608
Waardeverminderingen		
Op voorraden en bestellingen in uitvoering		
Geboekt		177
Teruggenomen	200	
Op handelsvorderingen		
Geboekt		130
Teruggenomen	146	
Voorzieningen voor risico's en kosten		
Toevoegingen	9 027	20 885
Bestedingen en terugnemingen	9 367	16 369
Andere bedrijfskosten		
Bedrijfsbelastingen en -taksen	826	650
Andere	411	209
Uitzendkrachten en ter beschikking van de ondernemng gestelde personen		
Totaal aantal op de afsluitingsdatum	200	221
Gemiddeld aantal berekend in voltijdse equivalenten	231,6	229,8
Aantal daadwerkelijk gepresteerde uren	420 308	441 393
Kosten voor de onderneming	17 633	19 297

FINANCIËLE RESULTATEN

	2017	2016
RECURRENTE FINANCIËLE OPBRENGSTEN		
Andere financiële opbrengsten		
Door de overheid toegekende subsidies, aangerekend op de resultatenrekening		
Kapitaalsubsidies	117 654	105 289
RECURRENTE FINANCIËLE KOSTEN		
Waardeverminderingen op vlottende activa		
Geboekt		29
Teruggenomen	19	

OPBRENGSTEN EN KOSTEN VAN UITZONDERLIJKE OMVANG OF UITZONDERLIJKE MATE VAN VOORKOMEN

	2017	2016
NIET-RECURRENTE OPBRENGSTEN	3 250	85 721
Niet-recurrente bedrijfsopbrengsten	3 250	85 721
Terugneming van afschrijvingen en van waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa	200	200
Meerwaarden bij de realisatie van immateriële en materiële vaste activa	1 434	108
Andere niet-recurrente bedrijfsopbrengsten	1 616	85 413
Niet-recurrente financiële opbrengsten		
Meerwaarden bij de realisatie van financiële vaste activa		
Andere niet-recurrente financiële opbrengsten		
NIET-RECURRENTE KOSTEN	1 552	72 637
Niet-recurrente bedrijfskosten	1 552	18 974
Niet-recurrente afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	1 188	16 460
Minderwaarden bij de realisatie van immateriële en materiële vaste activa	3	38
Andere niet-recurrente bedrijfskosten	361	2 476
Niet-recurrente financiële kosten		53 663
Andere niet-recurrente financiële kosten		53 663

BELASTINGEN EN TAKSEN

	2017	2016
BELASTINGEN OP HET RESULTAAT		
Belastingen op het resultaat van het boekjaar	804	841
Verschuldigde of betaalde belastingen en voorheffingen	804	841
BELASTINGEN OP DE TOEGEVOEGDE WAARDE EN BELASTINGEN TEN LASTE VAN DERDEN		
In rekening gebrachte belasting op de toegevoegde waarde		
Aan de onderneming (aftrekbaar)	146 179	112 901
Door de onderneming	75 665	53 232
Ingehouden bedragen ten laste van derden als		
Bedrijfsvoorheffing	14 236	14 888

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

	2017
ZAKELIJKE ZEKERHEDEN	
Zakelijke zekerheden die door de onderneming op haar eigen activa werden gesteld of onherroepelijk beloofd als waarborg voor schulden en verplichtingen van de onderneming	
Zekerheden op de nog door de onderneming te verwerven activa - Bedrag van de betrokken activa	319 313
Zakelijke zekerheden die door de onderneming op haar eigen activa werden gesteld of onherroepelijk beloofd als waarborg voor schulden en verplichtingen van derden	
Zekerheden op de nog door de onderneming te verwerven activa - Bedrag van de betrokken activa	319 313
GOEDEREN EN WAARDEN GEHOUDEN DOOR DERDEN IN HUN NAAM MAAR TEN BATE EN OP RISICO VAN DE ONDERNEMING, VOOR ZOVER DEZE GOEDEREN EN WAARDEN NIET IN DE BALANS ZIJN OPGENOMEN	
Belangrijke verplichtingen tot aankoop van vaste activa	
Hoofdzakelijk investeringen met kapitaalsubsidie	430 715
NIET IN DE BALANS OPGENOMEN RECHTEN EN VERPLICHTINGEN	
Andere niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen (met inbegrip van deze die niet kunnen worden becijferd)	
Voor diverse dossiers zijn er bankwaarborgen door De Lijn gesteld	5 300
Voor diverse dossiers werden er waarborgen ontvangen	114 389
Te vervallen intresten investeringsleningen	2 162
Langetermijn verhuurovereenkomsten	2 470

SOCIALE BALANS OP 31 DECEMBER 2017

BETREKKINGEN MET VERBONDEN ONDERNEMINGEN, GEASSOCIEERDE ONDERNEMINGEN EN DE ANDERE ONDERNEMINGEN WAARMEE EEN DEELNEMINGSVERHOUDING BESTAAT

	2017	2016
VERBONDEN ONDERNEMINGEN		
Financiële vaste activa	770	770
Deelnemingen	770	770
Vorderingen	5 798	2 750
Op hoogstens één jaar	5 798	2 750
Schulden	187	143
Op hoogstens één jaar	187	143
ANDERE ONDERNEMINGEN WAARMEE EEN DEELNEMINGSVERHOUDING BESTAAT		
Financiële vaste activa	8 647	8 881
Deelnemingen	1 622	1 622
Achtergestelde vorderingen	7 025	7 259

FINANCIËLE BETREKKINGEN MET

	2017	2016
BESTUURDERS EN ZAAKVOERDERS, NATUURLIJKE OF RECHTSPERSONEN DIE DE ONDERNEMING RECHTSTREEKS OF ONRECHTSTREEKS CONTROLEREN ZONDER VERBONDEN ONDERNEMINGEN TE ZIJN, OF ANDERE ONDERNEMINGEN DIE DOOR DEZE PERSONEN RECHTSTREEKS OF ONRECHTSTREEKS GECONTROLEERD WORDEN		
Rechtstreekse en onrechtstreekse bezoldigingen en ten laste van de resultatenrekening toegekende pensioenen, voor zover deze vermelding niet uitsluitend of hoofdzakelijk betrekking heeft op de toestand van een enkel identificeerbaar persoon		
Aan bestuurders en zaakvoerders	105	98
DE COMMISSARIS(SEN) EN DE PERSONEN MET WIE HIJ (ZIJ) VERBONDEN IS (ZIJN)		
Bezoldiging van de commissaris(sen)	66	65

Werknemers ingeschreven in het personeelsregister

	Voltijds (boekjaar 2017)	Deeltijds (boekjaar 2017)	Totaal (boekjaar 2017)	Totaal (boekjaar 2016)
Gemiddeld aantal werknemers	6 358,8	1 709,6	7 585,1	7 649,8
Aantal daadwerkelijk gepresteerde uren	9 353 076	2 514 591	11 867 667	11 732 982
Personeelskosten*	364 804	97 312	462 116	458 728
Bedrag van de voordelen bovenop het loon*			28 741	22 905

* In duizenden euro

Op de afsluitingsdatum van het boekjaar	Voltijds	Deeltijds	Totaal in voltijdse equivalenten
Aantal werknemers	6.359	1.691	7.569,1
Volgens de aard van de arbeidsovereenkomst			
Overeenkomst voor een onbepaalde tijd	6 320	1 688	7 527,3
Overeenkomst voor een bepaalde tijd	35	3	37,8
Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk	1		1,0
Vervangingsovereenkomst	3		3,0
Volgens het geslacht en het studieniveau			
Mannen	5 399	1 199	6 267,0
lager onderwijs	917	255	1 115,4
secundair onderwijs	3 385	701	3 878,2
hoger niet-universitair onderwijs	975	216	1 130,5
universitair onderwijs	122	27	142,9
Vrouwen	960	492	1 302,1
lager onderwijs	206	103	268,3
secundair onderwijs	595	297	814,5
hoger niet-universitair onderwijs	131	76	178,4
universitair onderwijs	28	16	40,9
Volgens de beroeps categorie			
Directiepersoneel	8		8
Bedienden	1 250	404	1 544,2
Arbeiders	5 068	1 285	5 983,1
Andere	33	2	33,8

Uitzendkrachten en ter beschikking van de onderneming gestelde personen

Tijdens het boekjaar	Uitzendkrachten	Ter beschikking van de onderneming gestelde personen
Gemiddeld aantal tewerkgestelde personen	148,8	82,8
Aantal daadwerkelijk gepresteerde uren	323 139	97 169
Kosten voor de onderneming*	8 402	9 231

* In duizenden euro

SAMENVATTING VAN DE WAARDERINGSREGELS

Personeelsverloop tijdens het boekjaar

Ingetreden	Voltijds	Deeltijds	Totaal in voltijdse equivalenten
Aantal werknemers waarvoor de onderneming tijdens het boekjaar een DIMONA-verklaring heeft ingediend of tijdens het boekjaar werden ingeschreven in het algemeen personeelsregister	591	8	596,6
Volgens de aard van de arbeidsovereenkomst			
Overeenkomst voor een onbepaalde tijd	566	4	568,4
Overeenkomst voor een bepaalde tijd	24	1	24,8
Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk	1	3	3,4
Uitgetreden	Voltijds	Deeltijds	Totaal in voltijdse equivalenten
Aantal werknemers met een DIMONA-verklaring aangegeven of een in het algemeen personeelsregister opgetekende datum waarop hun overeenkomst tijdens het boekjaar een einde nam	431	185	558
Volgens de aard van de arbeidsovereenkomst			
Overeenkomst voor een onbepaalde tijd	404	183	529,4
Overeenkomst voor een bepaalde tijd	19		19
Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk	7	2	8,6
Vervangingsovereenkomst	1		1
Volgens de reden van beëindiging van de overeenkomst			
Pensioen	61	27	78,1
Werkloosheid met bedrijfstoeslag	89	62	131,5
Afdanking	60	21	74,9
Andere redenen	221	75	273,5

Inlichtingen over de opleiding voor de werknemers tijdens het boekjaar

Totaal van de formele voortgezette beroepsopleidingsinitiatieven ten laste van de werkgever	Mannen	Vrouwen
Aantal betrokken werknemers	5 059	1 079
Aantal gevolgde opleidingsuren	183 431	38 107
Nettokosten voor de onderneming	8 968	1 810
waarvan brutokosten rechtstreeks verbonden met de opleiding	8 968	1 810
Totaal van de minder formele en informele voortgezette beroepsopleidingsinitiatieven ten laste van de werkgever		
Aantal betrokken werknemers	1 472	304
Aantal gevolgde opleidingsuren	18 667	3 323
Nettokosten voor de onderneming	794	141

IMMATERIELE - EN MATERIELE VASTE ACTIVA

De immateriële en materiële vaste activa worden op het actief van de balans geboekt voor hun aanschaffingswaarde (aanschaffingswaarde of vervaardigingsprijs). Er zijn geen herwaarderingen toegepast.

De afschrijvingen worden gedaan op basis van de lineaire methode, tegen de jaarlijkse percentages die hiernaast worden vermeld.

Op de vaste activa in aanbouw worden geen afschrijvingen verricht.

De afschrijvingspercentages werden vastgelegd door de Raad van Bestuur in zitting van 19 november 1991 en aangepast volgens nieuwe ontwikkelingen.

Voor de vaste activa die via een overeenkomst gedeeltelijk door derden worden gefinancierd, kan in de overeenkomst een levensduur worden bepaald die afwijkt van de algemene regel (o.a. PPS contracten)

Voor de nieuwe tramstelplaats Oostende werd een leasecontract aangegaan van 15 jaar. Gezien deze stelplaats draaischijf is voor de kusttramexploitatie zal de gebruiksduur langer zijn dan 15 jaar, derhalve werd de afschrijvingstermijn zoals bij de PPS stelplaatsen op 25 jaar gezet.

	Levensduur	Voet
Onderzoek en ontwikkeling	5 jaar	20%
Gebouwen	40 jaar	2,5%
Verbouwingswerken gebouwen en vernieuwingswerken	20 jaar	5%
Schuilhuisjes	10 jaar	10%
Schuilhuisjes aanhorigheden	5 jaar	20%
Sporen	25 jaar	4%
Bovenleiding	20 jaar	5%
Tractiestations	20 jaar	5%
Zware uitrustingsgoederen en installaties)	20 jaar	5%
Machines	10 jaar	10%
Materieel	5 jaar	20%
Spoorrijtuigen	30 jaar	3,3%
Autobussen	14 jaar	7,14%
Trolleybussen	25 jaar	4%
Wegvoertuigen	10 jaar	10%
Personenwagens	5 jaar	20%
Historisch rollend materieel	Afschrijving binnen 1 boekjaar	100%
Meubilair	10 jaar	10%
Midibussen	10 jaar	10%
Informaticamateriaal Hardware en software	3 jaar	3,33%
Vernieuwing activa en aankoop tweedehandsgoederen	op de overblijvende levensduur	
Rollend materieel in cross border leasing	Afschrijving over de levensduur volgens oorspronkelijk afschrijvingsplan	
Prototypes	Afschrijving volgens dossier	

VORDERINGEN OP MEER DAN 1 JAAR, VORDERINGEN OP TEN HOOGSTE 1 JAAR EN BORGTUCHTEN IN CONTANTEN

De vorderingen en borgtochten in contanten worden geboekt voor hun nominale waarde. Waardeverminderingen worden geboekt in geval van oninbaarheid.

Er werd ten laste van voorgaande jaren een waardevermindering geboekt van het resterende saldo van de compensatievergoeding van 1985 (ten bedrage van 0,64 miljoen EUR onder de handelsvorderingen) alsook voor het saldo op de staatstoelage van 1985 (ten bedrage van 3.86 miljoen EUR onder de vlottende activa),

VOORRADEN EN BESTELLINGEN IN UITVOERING

De voorraden en hulpstoffen worden gewaardeerd tegen aanschaffingswaarde, bepaald door toepassing van de methode van gewogen gemiddelde aanschaffingsprijzen. Binnen de voorraadsoftware werd een module ontwikkeld om de waardevermindering te bepalen, op basis van ouderdom voertuigen (belangrijke wisselstukken) of op basis van voorraadrotatie.

De goederen in bewerking en de bestellingen in uitvoering worden geboekt tegen vervaardigingsprijs, die zowel directe als indirecte kosten omvat.

GELDBELEGGINGEN EN LIQUIDE MIDDELEN

De vastrentende effecten worden in de balans opgenomen voor hun aanschaffingswaarde.

OVERLOPENDE REKENINGEN

De overlopende rekeningen omvatten...

Op het actief

- ...de kosten die betrekking hebben op de volgende boekjaren, evenals de opbrengsten met betrekking tot het boekjaar die zullen ontvangen worden in de loop van het volgende boekjaar. Om het aandeel van ieder boekjaar te berekenen, wordt een evenredigheidsregel toegepast, die wat betreft de vooruitbetaalde huur op de sale-and-rent-back transacties nagenoeg gelijk loopt met de initiële afschrijvingstermijn.

Op het passief

- ...de kosten met betrekking tot het boekjaar, maar te betalen tijdens het volgende boekjaar evenals de opbrengsten, verworven in de loop van het boekjaar of vorige boekjaren, maar toe te rekenen aan volgende boekjaren. Om het aandeel van ieder boekjaar te berekenen, wordt een evenredigheidsregel toegepast die aansluit met de betreffende afschrijvingstermijnen en/of de duurtijd van de betrokken contracten.

Krachtens de beslissing van de Vlaamse Regering kon de VVM De Lijn de meerontvangsten affecteren aan investeringen. Deze werkwijze stopte in 2016. Het saldo van de in eerdere boekjaren geaffecteerde meerontvangsten bedraagt eind 2017 16,0 miljoen EUR.

ESR EXPLOITATIETEKORT

Als gevolg van de overschrijding in 2016 van het ESR-vorderingensaldo werd 6,3 miljoen euro gereserveerd op een afzonderlijke balansrekening voor later gebruik.

Vaste activa gefinancierd via leningen, aflossingen versus afschrijvingen

Een gedeelte van de investeringen van De Lijn werden in het verleden gefinancierd door bankleningen. De financiering, die De Lijn jaarlijks ontvangt, deel van de exploitatietoelage, is gelijk aan de aflossingen van de leningen (ESR uitgave). Deze aflossingen van de leningen stemmen echter niet overeen met de afschrijvingen, die bedrijfseconomisch in resultaat worden genomen. De laatste aflossing van de leningen is voorzien in 2021, de afschrijvingen lopen tot 2050.

ESR-matig wordt de volledige toelage als ontvangst opgenomen t.o.v. de aflossingen van de leningen als uitgave. Bedrijfseconomisch wordt het bedrag aan toelage op een overlopende rekening geboekt. Op het einde boekjaar 2017 bedraagt dit 36,8 miljoen EUR.

Het resultaat m.b.t. het rollend materieel opgenomen in sale en lease back verrichtingen

In toepassing van de betreffende boekhoudwetgeving en ingevolge ingewonnen advies, wordt:

- het resultaat op deze verrichtingen gespreid over de looptijd van de leasings;

- niettegenstaande CBN advies 163 aan de leasingsschulden, gezien de door De Lijn gedane vooruitbetalingen en in het licht van de door de Raad van Bestuur vastgestelde onderlinge samenhang der contracten, geen uitdrukking gegeven. Voor de in 2000 t.e.m. 2006 afgesloten verrichtingen bedraagt deze leasingschuld 117,5 miljoen EUR per 31/12/2017 (124,2 miljoen EUR in 2016);
- door de classificatie van de geleasde activa, uitdrukking gegeven aan de gebruiksrechten in hoofde van de VVM. Voor de vaste activa in leasing waarvoor de afschrijvingstermijn langer is dan de aflossingstermijn, bevestigen wij onze intentie over te gaan tot het lichten van de optie, c.q. tot het nemen van alle maatregelen om te verzekeren dat De Lijn de beschikking blijft behouden over de activa tot het einde van de afschrijvingstermijn.

De Raad van Bestuur is van oordeel dat met gebeurlijke risico's, verbonden aan dergelijke verrichtingen, in het specifiek contractueel kader werd rekening gehouden, zoals bvb een wijziging aan de voor de verrichtingen relevante fiscale wetgeving en, alhoewel de gedane vooruitbetalingen aan in het kader van de verrichtingen gecreëerde entiteiten (PUA), de verplichting in hoofde van VVM tot betaling van de leaseterms.

VOORZIENINGEN VOOR RISICO'S EN KOSTEN

Bij de afsluiting van ieder boekjaar wordt overgegaan tot een onderzoek van alle gekende risico's en latente verplichtingen, teneinde toevoegingen, terugnemingen of annulaties te doen aan de staat van de voorzieningen.

- De Lijn is eigen verzekeraar voor schadegevallen voortvloeiend uit schade aan derden tot 500 K EUR. Voor deze schadegevallen wordt het risico telkens ingeschat en dit steeds op een meer accurate wijze. De voorziening bedraagt 21,5 miljoen EUR (21,0 miljoen EUR in 2016).
- Vanaf 2006 wordt er een voorziening aangelegd voor alle toekomstige saneringskosten. De milieurisico's hebben voornamelijk betrekking op vervuilde sites. De toekomstige saneringskosten worden begroot op basis van een inventaris. Per 31/12/2017 is 5,4 miljoen EUR (4,6 miljoen EUR in 2016) voorzien voor

milieurisico's. Genoemde voorziening wordt jaarlijks geactualiseerd in functie van voormelde inventaris en van de begroting van de saneringskosten.

- Voor haar activiteiten gebruikt De Lijn vaste activa die intensief en met een vooropgestelde levensduur worden gebruikt. Ten einde de vooropgestelde levensduur te bereiken zijn periodiek grote herstellingen en groot onderhoud nodig.

Om de kost van groot onderhoud en grote herstellingen te spreiden over een levensduur van de activa werd hiervoor een voorziening aangelegd van 25,3 miljoen EUR (25,8 miljoen EUR in 2016).

De opbouw van deze provisie wordt getoetst aan externe studies rond spoorinfrastructuur en interne evaluaties gekoppeld aan onderhoudsinstructies van de constructeurs.

SCHULDEN OP MEER DAN EEN JAAR EN SCHULDEN OP TEN HOOGSTE EEN JAAR

De schulden worden geboekt voor hun nominale waarde.

VOORZIENING OVERUREN EN VERLOFDAGEN

De voorziening voor overgedragen overuren en vakantiedagen werd gealigneerd op de instructies van de Vlaamse Overheid binnen het Rekendecreet. Vanaf 2016 wordt een provisie aangelegd voor de overuren en bijkomend 0,1 % van de loonmassa (bruto lonen en wedden) voor vakantiedagen. De provisie bedraagt 1,9 miljoen EUR in 2017 (2,1 miljoen EUR in 2016).

Berekening volgens effectieve dagen:

	2016	2017
Verlofdagen	95 712	105 782
	20,4 mio EUR	22,1 mio EUR
OU dagen	7 043	6 598
	1,6 mio EUR	1,4 mio EUR

KAPITAALSUBSIDIES

De vrijval van de kapitaalsubsidies ten gunste van de resultatenrekening gebeurt naar evenredigheid van de afschrijvingen van de vaste activa waarop de subsidies betrekking hebben.

Het verschil tussen de vastleggingen en geboekte activa bedraagt 287 mio EUR. Hiervoor verwacht De Lijn volgens dossieruitvoering nog facturen.

PPS-PROJECTEN

Boekhoudkundig referentiekader

De boekhoudkundige verwerking van PPS projecten werden geanalyseerd in functie van de door De Lijn toe te passen referentiekaders.

Naar verluid zijn volgende PPS-constructies door Eurostat geherkwalificeerd:

- stelplaats Tongeren
- Brabo I
- Brugge-Overijse-Zomergem (BOvZo)

Conform het ontwerp advies van de CBN Vlaanderen:

- moeten deze contracten bedrijfseconomisch als onbalance lease gekwalificeerd worden;
- worden er geen correcties doorgevoerd in de ESR-rapportering;
- is CBN 2015/4 richtinggevend voor de bedrijfseconomische verwerking

Het verschil van het effect van de verhoogde kosten, afschrijvingen en renten, t.o.v. de beschikbaarheidsvergoedingen, wordt op een overlopende rekening gezet welke terug zal afnemen op het moment dat de vooropgestelde beschikbaarheidsvergoedingen de som van afschrijvingen en renten zal overschrijden. De overlopende rekening bedraagt met het historisch deel inbegrepen 40,0 miljoen EUR (31,4 miljoen EUR per einde 2016).

De PPS-projecten worden afgeschreven voor de periode van de contracttermijn en de daaropvolgende huuroptie. Indien er geen huuroptie is voorzien in het contract bedraagt de afschrijvingstermijn de contracttermijn. Dit is consistent met de richtlijnen van advies 2016/1 van de commissie van boekhoudkundige normen inzake de opbouw van de aflossingstabel.

Hieronder een overzicht van de investeringswaarden per project.

PPS op balans	Investeringswaarde
Tongeren	6 600 000,00
BOvZo - Brugge	22 785 111,00
BOvZo - Zomergem	3 867 542,68
BOvZo - Overijse	6 897 009,18
Brabo 1 - stelpl+DW	59 728 893,35
Brabo 1 - MB	23 838 810,66
Livan	87 789 264,77
Cluster 2 - Sint Niklaas	9 584 553,04
Cluster 2 - Leuven	19 224 259,88
Cluster 2 - Hasselt	36 523 102,45
Brabo 2 - BCT 1	9 228 697,31
Brabo 2 - BCT 2	14 303 865,68
Brabo 2 - BCT 3	17 282 312,08
Totaal	317 653 422,08

Livan 1 en Cluster 2

Voor de projecten Livan en Cluster 2 werden respectievelijk 4,0 mio en 2,3 mio aan entreevergoedingen ontvangen. De interne gemaakte kosten voor deze projecten worden geneutraliseerd door opname van dit deel in andere bedrijfsopbrengsten. Na het jaar van in exploitatie nemen, wordt het resterend deel gespreid in opbrengsten genomen over de looptijd van het project.

OVERGEDRAGEN WINST/VERLIES

Naar aanleiding van de inbreng bij de oprichting van De Lijn werd een overgedragen verlies tot uitdrukking gebracht van 20,0 miljoen EUR. De historische resultaten sindsdien verantwoordden de toepassing van de waarderingsregels in de optiek van continuïteit. In 2012 werd het eigen vermogen in deze rubriek aangevuld met 138,6 miljoen EUR, een gevolg van de toepassing en het inwerkingtreden van het Rekendecreet. Dit bedrag werd rechtstreeks op de klasse 14 geboekt en loopt niet over verlies en winst.

Derhalve staat de rubriek "overgedragen winst/verlies" in saldo met een overgedragen winst.

BELANGRIJKE VERPLICHTINGEN

De afrekeningen met de exploitanten gebeuren in functie van gegevens die met een zekere mate van vertraging beschikbaar zijn. Dit impliceert dat op jaareinde de afgrenzing van deze afrekeningen mede gebaseerd is op inschattingen en tot uiting komen in te ontvangen facturen en creditnota's.

GESCHILLEN

De Lijn is betrokken bij een aantal geschillen. Hiervoor wordt telkens het risico ingeschat en indien nodig een voorziening aangelegd. Deze bedraagt 11,8 miljoen EUR in 2017 (10,6 miljoen EUR in 2016).

SWT

Vorige boekjaren werd er bij de bepaling van de provisie enkel rekening gehouden met de bestaande SWT-ers en de personeelsleden die reeds een aanvraag hebben ingediend voor SWT. Gezien de verlenging van de cao voor 2 jaar wordt er vanaf 2016 ook provisie voorzien voor de groep van de potentiële SWT-ers die hun aanvraag nog niet hebben ingediend. De provisie voor SWT bedraagt 45,9 mio EUR (45,2 mio EUR in 2016).

PENSIOENEN

De pensioenen van de VVM en haar rechtsvoorgangers worden gefinancierd via het repartitiestelsel, via het pensioenfonds dat sinds 1992 voorziet in een aanvullende pensioentoeleage voor de personeelsleden in

actieve dienst en via een groepsverzekering.

De pensioenverplichtingen en verplichting inzake invaliditeitsrente voor personeelsleden die op 31.12.1991 in dienst waren, worden, voor het deel niet gefinancierd door het pensioenfonds, rechtstreeks vanuit de dotatie van het Vlaams Gewest betaald. Deze verplichting wordt niet voorzien in de jaarrekening per 31 december 2017. Per 01.01.2017 bedraagt het geactualiseerde bedrag van de desbetreffende verplichting 99,2 miljoen EUR (per 1 januari 2017) berekend aan een intrestvoet van 4,5% naar analogie van het pensioenfonds.

Deltaregeling

Voor de personeelsleden, in dienst op 31.12.1991 met een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur, wordt bij pensioering en invaliditeit nagegaan of de voordelen uit het vorige statuut niet hoger liggen dan de nieuwe waarborgen. Zij zullen steeds over het hoogste bedrag kunnen beschikken.

Indien bij pensioering de pensioentoeleage, in toepassing van één van de vorige statuten weerhouden wordt, zullen op de pensioendatum de persoonlijke bijdragen integraal terugbetaald worden, verhoogd met de gecumuleerde, bij K.B. vastgestelde, intrest.

Op vraag van FSMA werd er vanaf 1/7/2015 een afzonderlijk vermogen binnen het fonds gecreëerd voor het verschil tussen enerzijds de verplichtingen voortvloeiend uit het oude plan (in voege vóór 1992) en het nieuwe plan in voege vanaf 1992 - de zogenaamde Deltaregeling, enkel de verplichtingen die opgebouwd zijn met de dienstdaag vanaf 2007. Per 31 december 2017 is de geraamde situatie van de deltaregeling als volgt: korte termijnverplichtingen voor 1,8 miljoen EUR, lange termijnverplichtingen voor 3,3 miljoen EUR en een belegd vermogen van 3,6 miljoen EUR. Bijgevolg bestaat er een overschot ten opzichte van de korte termijn verplichtingen en een overschot ten opzichte van de lange termijn verplichtingen.

Pensioenfonds IBP de Lijn OFP

Voor de opstart van de Lijn genoten de werknemers van de drie ex-vervoermaatschappijen (MIVA, MIVG en NMVB) aanvullende toelagen bij het pensioen bij overlijden, ziekte en invaliditeit.

De Lijn vond het noodzakelijk het risicoplan aan te passen aan de nieuwe noden van onze samenleving

door de oprichting van IBP Pensioenfonds De Lijn OFP, met het doel volgende voordelen te verstrekken vanaf 01/01/1992.

1. Het aanvullend rustpensioen.
2. Aanvullende toelagen ten gunste van de weduwe of weduwnaar en van de wezen.
3. De aanvullende uitkeringen bij ziekte en invaliditeit.

Het nieuwe pakket aan voordelen wordt gefinancierd door bijdragen van De Lijn en van de personeelsleden zelf.

Daar het totale pakket aan voordelen gevoelig verbeterd werd, dienen de personeelsleden een kleine financiële inspanning te leveren. De persoonlijke bijdrage is vastgesteld op 0,5% van het pensioensalaris en wordt vanaf 1 januari 1992 van de bezoldigingen afgehouden, dit voor de personeelsleden die op 31.12.1991 in dienst waren met een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur. Vanaf 1 januari 1993 gebeurt de afhouding maandelijks. Voor de personeelsleden die na deze datum werden aangeworven met een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur, is de bijdrage als volgt samengesteld : 0,5% van het gedeelte van het pensioensalaris onder het plafond en 3% van het gedeelte boven het plafond.

De financiering betekent voor de maatschappij een zeer belangrijke supplementaire uitgave, daar zij enerzijds haar verplichtingen tegenover haar gepensioneerde personeelsleden verder moet nakomen, wat wil zeggen dat de bestaande pensioenlast blijft, en ze anderzijds reeds een reservering moet doen voor de aanvullende pensioenen van de personeelsleden in activiteit, d.w.z. dat zij nu reeds gelden ter beschikking moet stellen om de toekomstige aanvullende pensioenen veilig te stellen.

Hiervoor werden door De Lijn voor de dienstjaren vanaf 1992 tot 2016 een bedrag van 175,6 miljoen EUR voorzien in de exploitatierekening. In 2017 bedroeg deze patronale bijdrage 6,3 miljoen EUR.

De Vlaamse regering besliste eind 2017 om aan De Lijn een bedrag van 21 miljoen EUR over te dragen vanuit de provisie Financiën&Begroting om door te storten aan de IBP De Lijn OFP ter ondersteuning van het vermogen.

Het bedrag van 21 miljoen EUR verhoogt de toelage op begrotingsartikel MBO-1ME2AY-IS.

Per 31 december 2016 is de geraamde situatie van het pensioenfonds als volgt : korte termijnverplichtingen voor 155,2 miljoen EUR en lange termijnverplichtingen voor 204,7 miljoen EUR. Op 31 december 2017 is er een belegd vermogen van 254,5 miljoen EUR.

Bijgevolg bestaat er een overschot ten opzichte van de korte termijn verplichtingen en een overschot ten opzichte van de lange termijn verplichtingen. De raad van bestuur (15/11/2017) en de Algemene vergadering (29/1/2018) van het IBP hebben hun goedkeuring gegeven om de gehanteerde actualisatievoet van 4,5% te verlagen naar 4%.

Het tekort van 17,1 miljoen EUR per 31 december 2011 heeft aanleiding gegeven tot een herstelplan dat goedgekeurd werd door de FSMA in 2012. Ten gevolge van dit herstelplan moeten bijkomende dotaties gestort worden indien de vooropgezette dekkingsgraad niet gerespecteerd wordt zodat het tekort over 7 jaar (periode 2012-2018) ingehaald zal zijn. Met een schrijven van april 2017 meldde het FSMA dat zij het herstelplan van 2012 als afgelopen beschouwen.

DE LIJN 2020

Om te evolueren naar een efficiëntere organisatie heeft De Lijn vooropgesteld om een daling van 286 weddetrekkenden te realiseren tegen 2020 t.o.v. juni 2017. Deze reorganisatie zal zonder naakte ontslagen uitgevoerd worden en er zal bijgevolg dan ook geen provisie voor ontslagen worden opgezet.

De VTE besparing kan geabsorbeerd worden door een daling in te voeren van volgende medewerker categorieën:

1. Natuurlijke uitstroom: mensen op pensioen en brugpensioen worden niet vervangen door bijkomend personeel
2. Interims: stopzetting van bepaalde interim contracten
3. Contracten bepaalde duur: stopzetting van contracten bepaalde duur
4. Individuele vertrekken: mensen die vertrekken worden niet vervangen door bijkomend personeel
5. Extern tewerkgestelden: stopzetting van bepaalde contracten met externen

De vrijgekomen posities op het organogram zullen optimaal ingevuld worden door intern personeel.

RETIBO

(project ticketing en boordcomputer)

Wegens vertraging in het project Retibo werd de leverancier een tweede boete opgelegd van 3,1 mio EUR. De directie van De Lijn heeft voldoende garanties dat die boete kan geïnd worden. Deze boete werd volledig in opbrengsten genomen in boekjaar 2017.

COMMENTAAR OP DE JAARREKENING

Materiële vaste activa (in miljoen euro)

Op 31 december 2017 steeg de nettowaarde van de materiële vaste activa met **144,9 miljoen EUR** ten opzichte van 31 december 2016.

Het verschil verklaart zich als volgt:

aanschaffingen met inbegrip van de geproduceerde vaste activa	265,7
afschrijvingen geboekt via de resultatenrekening	- 121,0
teruggenomen	0,2
	144,9

Overige vorderingen op ten hoogste 1 jaar

530,5

Deze rubriek steeg in 2017 met **65,8 miljoen EUR**. Voornaamste elementen van deze rubriek:

het nog door het Vlaamse Gewest verschuldigde saldo voor exploitatiebijdragen	478,1
nog te ontvangen kapitaalsubsidies	27,3
saldo van de rekening courant BTW	21,3

Kapitaalsubsidies

totaal aan kapitaalsubsidies per einde 2017	1.533,1
in resultaat opgenomen d.m.v. afschrijvingen of rechtstreeks verbruik	985,4

Dit bedrag vertegenwoordigt de waarde die in de toekomst zal gebruikt worden om afschrijvingen van de investeringen gefinancierd met kapitaalsubsidie te compenseren.

De kapitaalsubsidies worden vanaf 2011 geboekt op basis van de dotatiebesluiten. Voor 2017 bedroegen deze 194,8 miljoen euro.

Toewijzing aan de privésector

Van het totaal aan gerealiseerde investeringen en kosten met betrekking tot verbruiken en goederen en diensten worden volgende bedragen gerealiseerd door de privésector:

investeringen	283,4
verbruiken	74,3
goederen en diensten	474,7

RESULTATEN

De VVM heeft het boekjaar 2017 met een lichte winst afgesloten (16 Keur). De tussenkomst van het Vlaams Gewest in de omzet bedroeg 846,0 miljoen euro waarvan 32,8 miljoen euro voor beschikbaarheidsvergoedingen PPS.

Art 96 &1 – 1° Wetboek van Vennootschappen - Risico's en onzekerheden

De Lijn is tot eind 2020 aangesteld als interne operator voor het kernnet en het aanvullend net. De markt van het openbaar vervoer wordt dus voorlopig niet geliberaliseerd en De Lijn blijft de volgende jaren dé vervoermaatschappij van de Vlaamse Overheid. Zolang de regelgeving rond basismobiliteit ongewijzigd blijft, blijft De Lijn ook haar activiteiten uitoefenen voor het vervoer op maat, namelijk het vraagafhankelijk vervoer en het leerlingenvervoer voor leerlingen van het buitengewoon onderwijs.

Uiteraard is het onze ambitie om ook na 2020 interne operator te blijven voor het kern- en aanvullend net. Daarom zet De Lijn de komende jaren volop in op het verbeteren van de klantentevredenheid, kostenefficiëntie, stiptheid en productiviteit om zo de beste van de markt te blijven.

Art 96 &1 – 3° Wetboek van Vennootschappen - Inlichtingen over omstandigheden die de ontwikkeling van de vennootschap aanmerkelijk kunnen beïnvloeden

Voor een optimale combimobiliteit moeten de verschillende vervoernetten elkaar aanvullen en dus perfect op elkaar inspelen. De carpoolparking en de park-and-ride, de deelfiets aan de bushalte: het is cruciaal dat alle mobiliteitspartners samen voor een slimme en vlotte overstap zorgen, én voor tevreden reizigers.

Dit kadert in de conceptnota basisbereikbaarheid van de Vlaamse Regering. Om de mobiliteit van morgen te realiseren zet de Vlaamse Overheid een geïntegreerd vervoersysteem op in 4 lagen:

1. Het treinnet als ruggengraat van het openbaar vervoer.
2. Het kernnet bestaat uit lijnen die aansluiten op het treinnet: ze verbinden stadskernen met elkaar en bedienen centrale attractiepolen.
3. Het aanvullend net omvat lijnen die zorgen voor de aanvoer naar het kernnet en die het anderzijds ook ontsluiten. Ook functionele ritten zoals woon-schoolverkeer vallen hieronder.
4. Het vervoer op maat zijn lokale vervoeroplossingen zoals leerlingenvervoer in het bijzonder onderwijs, aangepast vervoer voor rolstoelgebruikers, buurtbussen, collectieve taxi's, bedienen van bedrijvenzones,...

Dit nieuw gelaagd vervoermodel brengt ook een nieuwe overlegstructuur met zich mee. Dat is de vervoerregioraad waarbij verschillende partners samen rond de tafel zitten: het departement Mobiliteit en Openbare Werken, het Agentschap Wegen en Verkeer, De Lijn, de Mobiliteitscentrale Aangepast Vervoer en de lokale besturen. De raad is verantwoordelijk voor het opstellen van een strategisch vervoerplan voor de regio.

Dit nieuwe concept wordt sinds 2016 getest in 3 proefregio's: rond Aalst en Mechelen en in de meer landelijke Westhoek. Vorig jaar kwam Antwerpen er bij als extra proefproject.

Tegen najaar 2018 zou er een definitieve indeling van de vervoerregio's worden vastgelegd. Op basis van de geschatte ruimtelijke interacties en vervoerskernen werd in het najaar van 2017 voorlopige indeling met 15 vervoergebieden gemaakt. Bij de vastlegging van het aantal vervoergebieden werd rekening gehouden met de dagelijkse verplaatsingsstromen, de ruimtelijke samenhang, reeds bestaande samenwerkingsverbanden tussen gemeenten. Elke regio heeft stedelijke kern(en) en een voldoende schaalgrootte. Deze indeling kan nog wijzigen.

De Lijn past haar interne organisatie aan aan de werking met de vervoerregio's.

Art 96 &1 – 6° Wetboek van Vennootschappen - Overgedragen winst/verlies

Naar aanleiding van de inbreng bij de oprichting van De Lijn werd een overgedragen verlies tot uitdrukking gebracht van 20,03 miljoen euro. De historische resultaten sindsdien verantwoordden de toepassing van de waarderingsregels in de optiek van continuïteit.

Het verlies van 19,0 miljoen euro van het boekjaar 2011 gaf geen aanleiding tot toepassing van art. 633 van de vennootschapswetgeving dit door het saldo van de rubriek 15 – kapitaalsubsidies, die mee tot het eigen vermogen behoort.

In 2012 werd het eigen vermogen in deze rubriek aangevuld met 138,6 miljoen euro, een gevolg van de toepassing en het inwerkingtreden van het Rekendecreet. Dit bedrag werd rechtstreeks op de klasse 14 geboekt en loopt niet over verlies en winst.

Derhalve staat de rubriek "overgedragen winst/verlies" in saldo met een overgedragen winst.

Art 96 &1 – 8° Wetboek van Vennootschappen - Financiële instrumenten

In 2017 heeft De Lijn geen nieuwe specifieke financiële instrumenten opgezet. De eerste projecten in kader van PPS dossiers werden in gebruik genomen in 2011, het betreft de realisatie van 4 nieuwe stelplaatsen. (Tongeren, Brugge, Zomergem en Overijse). In 2012 kwam daar het project Brabo 1 bij (tramverlenging naar Wijnegem en Boechout en de tramstelplaats in Deurne). In 2015 werden het project Livan 1 in exploitatie genomen. Ook PPS "Cluster 2" (stelplaatsen Sint-Niklaas, Leuven en Hasselt) is in Exploitatie. En in 2017 zijn de eerste 3 deelprojecten van Brabo 2 opgeleverd.

Door nieuwe beslissingen rond de ESR neutraliteit werd De Lijn opgelegd om in 2016 ook de reeds bestaande PPS projecten op balans te nemen. Dit betreft de projecten Brabo1, stelplaats Tongeren en BOvZo (stelplaatsen Brugge, Overijse en Zomergem). Deze worden eveneens onder leasing geboekt (actief) en lange termijnschuld (passief) en volgen zoals de andere projecten het ritme van jaarlijkse afschrijvingen en boeking van de financiële kosten (renten).

AANDEELHOUDERSSTRUCTUUR

In het Belgisch staatsblad van 4 februari 1994 werd volgend bericht gepubliceerd.

Verwerving van aandelen op naam van de Vlaamse Vervoermaatschappij door bepaalde houders van aandelen aan toonder van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen. Houders van aandelen aan toonder van de lijnen van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen, zoals vermeld in bijlage 2 bij het Koninklijk Besluit van 31 december 1991, worden verzocht zich vanaf 7 maart 1994 aan te bieden op de maatschappelijke zetel van de Vlaamse Vervoermaatschappij, Motstraat 20 in 2800 Mechelen, om aandelen van de Vlaamse Vervoermaatschappij te verwerven, overeenkomstig de bepalingen en van het hoger vermeld Koninklijk Besluit en van het Decreet van 31 juli 1990 tot oprichting van de Vlaamse Vervoermaatschappij, tegen inschrijving in het aandelenregister.

De aandeelhouders moeten volgende documenten voorleggen:

1. de betreffende aandelen van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen
2. identiteitskaart

Artikel 6f2 van het Decreet van 31 juli 1990 tot oprichting van de Vlaamse Vervoermaatschappij bepaalt dat de activa en passiva van de Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer in Antwerpen, van de Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer in Gent en van het Vlaamse gedeelte van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen, worden ingebracht in de Vlaamse Vervoermaatschappij tegen verwerving van aandelen.

Aan de aandeelhouders van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen worden aandelen toegekend in de Vlaamse Vervoermaatschappij overeenkomstig de bepalingen van het Koninklijk Besluit van 31 december 1991 houdende de verdeling van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen aan het Vlaams Gewest en aan het Waals Gewest na afsluiting van de ontbinding. Overeenkomstig artikel 8, tweede lid van het decreet van 31 juli 1990 tot oprichting van de Vlaamse Vervoermaatschappij, zoals gewijzigd in artikel 67 van het Decreet van 18 december 1992 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 1993, zijn alle aandelen van de Vlaamse Vervoermaatschappij op naam. Ondertussen werd een aantal aandelen aan toonder van de NMVB aangeboden.

KAPITAALVERHOOGING

Het kapitaal van De Lijn werd krachtens beslissing van de Vlaamse Regering de dato 14 november 2007 verhoogd met 24,44 miljoen EUR. Deze kapitaalverhoging gaf aanleiding tot de uitgifte van 977 600 aandelen. Deze beslissing werd ter kennis gebracht van de aandeelhouders op de Bijzondere Algemene Vergadering van 12 november 2007. Op deze Algemene Vergadering werd tevens meegedeeld 'dat alle andere aandeelhouders van de beslissing tot kapitaalverhoging schriftelijk op de hoogte zullen gebracht worden, waarna zij eveneens de kans zullen krijgen om middels uitoefening van hun voorkeurrecht te participeren in de kapitaalverhoging van De Lijn'. Er werd ingetekend voor 6 961 nieuwe aandelen.

KAPITALEN

Op balansdatum hadden het Vlaams Gewest, de provincies, de gemeenten en de particulieren volgende inschrijvingen op:

KAPITALEN IN DUIZENDEN EURO	
Vlaams Gewest	41 606
Provincies	4 523
Gemeenten	7 729
Particulieren	93
TOTAAL	53 951

AANDELEN

Op balansdatum zijn het Vlaams Gewest, de provincies, de gemeenten en de particulieren houder van volgend aantal aandelen:

AANDEELHOUDERS	AANTALLEN	QUOTA'S
Vlaams Gewest	2 206 731	81,55
Provincies	183 057	6,76
Gemeenten	312 499	11,55
Particulieren	3 765	0,14
TOTAAL	2 706 052	100,00

SAMENSTELLING BESTUUR (OP 31/12/2017)

RAAD VAN BESTUUR

Voorzitter Marc Descheemaecker

Ondervoorzitter Johan Sauwens

Bestuurders Carine Bergers
Jan Cools
Irina De Knop
Bruno De Saegher
Frieda Gijbels
Luc Martens
Karel Stessens
Birre Timmermans
Johan Vervoort

Commissarissen van de Vlaamse Regering

Tom Van Laere
Dries Verhaeghe

Waarnemers van een representatieve vakorganisatie

Rita Coeck
Jan Coolbrandt

AUDITCOMITÉ

Voorzitter Johan Sauwens

Ondervoorzitter Marc Descheemaecker

Lid Irina De Knop

REMUNERATIE- EN BENOEMINGSCOMITÉ

Voorzitter Marc Descheemaecker

Leden Irina De Knop
Luc Martens

ALGEMENE DIRECTIE

Roger Kesteloot
Directeur-generaal

Dirk Busschaert
Directeur Oost-Vlaanderen

Suzy Costers
Directeur West-Vlaanderen

Peter Vanwalleghem
Directeur Antwerpen

Heidi Roubben
Directeur Limburg

Johan Van Looy
Directeur Vlaams-Brabant

CENTRALE DIENSTEN

Guy Weyns
Directeur Marketing & Verkoop

Lode De Kesel (tot 30 juni 2017)
Directeur Techniek

Sonia Frey (tot 30 september 2017)
Directeur Personeelsbeleid

Werner Jacobs
Directeur Financieel Beleid & ICT

BEDRIJFSREVISOREN

Mazars
Bedrijfsrevisoren vertegenwoordigd door Lieven Acke

RSM InterAudit
Bedrijfsrevisoren vertegenwoordigd door Gert Van Leemput

UITVOERING DEUGDELIJK BESTUUR

Aanstelling van onafhankelijke bestuurders

In uitvoering van artikel 4 van het decreet deugdelijk bestuur besliste de raad van bestuur op 14 december 2016 de procedure op te starten voor de aanstelling van vier onafhankelijke bestuurders. Het decreet bepaalt immers dat minstens één derde van de bestuurders onafhankelijk moet zijn, en dus niet op één of andere manier verbonden mag zijn met de deelgenoten van het bedrijf.

Op 21 juni 2017 ging de raad van bestuur akkoord met de voordracht aan de Vlaamse Regering van acht kandidaat-bestuurders. Vooraleer tot aanstelling te kunnen overgaan, moest artikel 15 van het oprichtingsdecreet van De Lijn aangepast te worden.

Het Vlaams Parlement keurde op 22 december 2017 de decreetsaanpassing goed en op 19 januari 2018 stelde de Vlaamse Regering de vier onafhankelijke bestuurders aan. Hun mandaat ging in op woensdag 24 januari 2018, de datum van de eerstvolgende zitting

Vergoeding van de raad van bestuur

In uitvoering van artikel 25 van het decreet deugdelijk bestuur van 22 november 2013, rapporteert de raad van bestuur over de in 2017 aan zijn leden betaalde vaste vergoedingen, zitpenningen en verplaatsingskosten.

De toegepaste regels en bedragen zijn volledig in overeenstemming met het Besluit van de Vlaamse Regering van 9 maart 2007 tot regeling van de vergoedingen van de bestuurders van de publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigde agentschappen van de Vlaamse overheid, en van de regeringsafgevaardigden die toezicht uitoefenen bij deze agentschappen. Onderstaande bedragen zijn van toepassing voor de bestuurders en regeringsafgevaardigden. De betaling gebeurt per trimester en alle vermelde bedragen zijn bruto.

De leden ontvangen een vaste vergoeding van 2 500 EUR op jaarbasis en een zitpenning van 250 EUR per bijgewoonde vergadering (basis 2007). Na indexering zijn deze bedragen in 2017:

	Vaste vergoeding (op jaarbasis)	Zitpenning (per bijgewoonde zitting)
Tot 30 juni 2017	€ 2 929,13	€ 292,91
Vanaf 1 juli 2017	€ 2 987,71	€ 298,77

Voor de voorzitter worden voormelde vergoedingen verdubbeld.

Auditcomité

Dezelfde zitpenningen zijn van toepassing voor de bestuurders die deel uitmaken van het auditcomité.

Remuneratie- en benoemingscomité

De leden van het remuneratie- en benoemingscomité ontvangen geen bijkomende vergoeding.

Waarnemers

De waarnemers van een representatieve vakorganisatie ontvangen voor hun deelname aan de raad van bestuur een onkostenvergoeding van 1 800 EUR per jaar.

Vervoerkosten

De leden krijgen de vervoerkosten terugbetaald voor hun verplaatsingen naar de vergaderingen van de raad van bestuur of naar activiteiten die verbonden zijn aan de uitoefening van hun mandaat (inhuldigingen, vertegenwoordiging van De Lijn, ...). Deze terugbetaling vervoerkosten gebeurt op dezelfde wijze als voor de personeelsleden van De Lijn: voorleggen van vervoerbewijzen of terugbetaling autokosten volgens het officiële tarief van de overheid. De leden die het wensen ontvangen tijdens de looptijd van hun mandaat een abonnement geldig op het net van De Lijn.

Betaalde bedragen

In 2017 werden volgende vergoedingen* betaald:

BRUTO-BEDRAGEN											
	Looptijd mandaat	RAAD VAN BESTUUR					AUDITCOMITÉ			TOTAAL	Verplaatsingskosten
		Functie	Vaste vergoeding	Aantal bijgewoonde zittingen	Zitpenningen	Totaal	Functie	Aantal bijgewoonde zittingen	Zitpenningen		
Marc Descheemaeker	volledig jaar 2017	Voorzitter	€ 5 916,86	14 op 14	€ 8 271,80	€ 14 188,66	Ondervoorzitter	8 op 8	€ 2 366,72	€ 16 555,38	€ 3 408,00
Johan Sauwens	volledig jaar 2017	Ondervoorzitter	€ 2 958,42	12 op 14	€ 3 538,36	€ 6 496,78	Voorzitter	8 op 8	€ 4 733,44	€ 11 230,22	€ 675,05
Irina De Knop	volledig jaar 2017	Bestuurder	€ 2 958,42	14 op 14	€ 4 135,90	€ 7 094,32	Lid	6 op 8	€ 1 780,90	€ 8 875,22	
Carine Bergers	volledig jaar 2017	Bestuurder	€ 2 958,42	14 op 14	€ 4 135,90	€ 7 094,32				€ 7 094,32	
Jan Cools	volledig jaar 2017	Bestuurder	€ 2 958,42	10 op 14	€ 2 952,54	€ 5 910,96				€ 5 910,96	
Bruno De Saegher	volledig jaar 2017	Bestuurder	€ 2 958,42	13 op 14	€ 3 842,99	€ 6 801,41				€ 6 801,41	€ 238,34
Frieda Gijbels	volledig jaar 2017	Bestuurder	€ 2 958,42	12 op 14	€ 3 544,22	€ 6 502,64				€ 6 502,64	
Luc Martens	volledig jaar 2017	Bestuurder	€ 2 958,42	12 op 14	€ 3 550,08	€ 6 508,50				€ 6 508,50	€ 1 410,56
Karel Stessens	volledig jaar 2017	Bestuurder	€ 2 958,42	13 op 14	€ 3 837,13	€ 6 795,55				€ 6 795,55	€ 2 152,68
Birre Timmermans	volledig jaar 2017	Bestuurder	€ 2 958,42	12 op 14	€ 3 544,22	€ 6 502,64				€ 6 502,64	€ 190,17
Johan Vervoort	volledig jaar 2017	Bestuurder	€ 2 958,42	11 op 14	€ 3 245,45	€ 6 203,87				€ 6 203,87	
Tom Van Laere	volledig jaar 2017	Regeringscommissaris	€ 2 958,42	13 op 14	€ 3 842,99	€ 6 801,41				€ 6 801,41	€ 171,87
Dries Verhaeghe	volledig jaar 2017	Regeringscommissaris	€ 2 958,42	14 op 14	€ 4 135,90	€ 7 094,32				€ 7 094,32	
Rita Coeck	volledig jaar 2017	Waarnemer	€ 1 800,00	13 op 14		€ 1 800,00				€ 1 800,00	
Jan Coolbrandt	volledig jaar 2017	Waarnemer	€ 1 800,00	12 op 14		€ 1 800,00				€ 1 800,00	

*inclusief vergoedingen voor andere vergaderingen, persconferenties etc.

Verloning topmanager

In uitvoering van artikel 25 van het decreet deugdelijk bestuur van 22 november 2013, volgt hierna rapportering over de verloning van de topmanager.

De heer Roger Kesteloot, directeur-generaal en CEO van De Lijn, wordt bezoldigd in de salarisschaal KL18 van de Vlaamse Vervoermaatschappij De Lijn. Deze bedroeg in 2017 182 452,57 EUR, opsplitsbaar in een vast loon (119 308,56 EUR), een mandaattoelage van 32 230,08 EUR en een managementtoelage van 30.913,93 euro. Vermelde bedragen zijn bruto.

De managementtoelage bedraagt maximum 20% van de vaste wedde. Dit percentage wordt, op voorstel van de raad van bestuur, goedgekeurd door de voogdijminister, zijnde de Vlaamse minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme & Dierenwelzijn. De jaarlijkse evaluatie gebeurt door een extern bureau dat aangesteld wordt door de Vlaamse Regering en na een interview met de minister, de voorzitter en ondervoorzitter van de raad van bestuur en de directeur Personeelsbeleid.

ONDERNEMINGSRADEN

CENTRALE DIENSTEN

Voorzitter

Sonia Frey (tot september 2017)

Werkgeversafvaardiging

Veerle Bussens en Birgit Victor

Werknemersafvaardiging

Dirk Lenders, Tom Rondas, Johan Vermeulen, Veerle Berckmans, Els Deceuninck, Ingrid Bismans, Joeri Mestdag, Nico Van Hees, Véronique Vreven en Kris Wauters

DE LIJN ANTWERPEN

Voorzitter

Peter Vanwallegghem

Werkgeversafvaardiging

Marina Christiaens, Kristel Hoegaerts, Stefan Van den Abbeele, Jacques Lesire en Peter Van Overvelt

Werknemersafvaardiging

Ronny Van Campen, Geert Vermunicht, Halid Johri, Guido Janssens, Luc Wendelen, Karine Vermeiren, Walter Brack, Jerry Van Camp, Mustafa Aarab, Cynthia Claes, Martine Backs, Edouard Hollé en Felipe Quick

DE LIJN OOST-VLAANDEREN

Voorzitter

Dirk Busschaert

Werkgeversafvaardiging

Marc Feys, Ivan Van Cauwenberghe, Kurt Blondeel en Nele Huys

Werknemersafvaardiging

Sven Vanmackelbergh, Bruno De Cock, Filip Vandenberghe, Jeffrey Naessens, Kenneth Vranken, Guy Van Houtte, Sven Dierickx, Peter De Cock, Bart Goeman, Frank De Sloovere en Kenneth Schijvens

DE LIJN VLAAMS-BRABANT

Voorzitter

Johan Van Looy

Werkgeversafvaardiging

Patrick Reynders, Steffannie Verhaeghe, Philippe Jacobs, Joost Swinnen en Jan Brackeva

Werknemersafvaardiging

Herman Vandeven, Johnny Beullens, Stefaan Laroy, Hicham Boushaba, Ingmar De Saedeleer, Christophe Wollenhauven, Wim Verbist, Marleen Spitaels, Lieve Paumen, Marnix Van Den Berghe en Yentl De Meuter

DE LIJN LIMBURG

Voorzitter

Heidi Roubben

Werkgeversafvaardiging

Kris Vangoïdsenhoven, Peter Vandenberghe, Linda Vanné, Wim Claes en Anneliese Meynaerts

Werknemersafvaardiging

Patrick Put, Alain Tilkens, Leonard Versluys, Johnny Nijssen, Steven Vanderheyden, Gerry Nuyts, Joannes Saelmans, Brigitta Coolen en Jan Peeters

DE LIJN WEST-VLAANDEREN

Voorzitter

Suzy Costers

Werkgeversafvaardiging

Jan D'hooge, Yvan Bellaert, Myriam Claeys, Brita Verniest en Andy Herman

Werknemersafvaardiging

Petra Depoorter, Bart Pieters, Peter De Bruyne, Redgy De Coker, Stefaan Dierickx, Glenn Lambrecht, Jeffry Loones, Stefaan Vansteenkiste, Bart Standaert, Francine Blomme en Marianne Vanballenberghe

